EL MONTSENY

GUIA ITINERARIA

REDACTADA PEL

CENTRE EXCURSIONISTA

DE CATALUNYA

DP
302
.M64
C4
IMS

EX LIBRIS
WALTER MUIR
WHITEHILL JUNIOR
DONATED BY
MRS. W. M. WHITEHILL
1979

WHITE HILL
COLL.

The
LIBRARY
Toronto, Ontario

EL MONTSENY

GUIES ITINERARIES DE CATALUNYA

EL MONTSENY

GUIA ITINERÁRIA

REDACTADA PEL

CENTRE EXCURSIONISTA
DE
CATALUNYA

L'AVENÇ
JOAN MASSÓ VENTÓS
Rambla Catalunya, 24
Telèfon A. 115
BARCELONA
1920

ÉS PROPIETAT

EL MONTSENY

AGOTADES les Guies de Catalunya del malaguanyat Artur Osona, després de prop d'un quart de centúria de la seva publicació, i la més moderna del Montseny de n'Eduard Vidal i Riba, no ens queden altres guies manuals de la nostra terra, que les pirenenques del benemèrit D. Cèsar August Torras i la de la Vall d'Aran de l'anyorat D. Juli Soler. A omplenar aquest buit, a satisfer la necessitat de l'existència de guies pràctiques que vinguin a fomentar i facilitar l'excursionisme en la nostra pàtria, ve avui el «Centre Excursionista de Catalunya», amb sos propòsits, que comença a realitzar, d'anar publicant una sèrie completa de Guies itineràries de totes les comarques i regions de la catalana terra; les quals dedica especialment al jovent excursionista de la nostra pàtria, que en nombrós estol i formant part de diferentes organitzacions va seguint les seves encontrades, freturós de ben conèixer-la i estudiar-la.

I és sens dubte el Montseny, la terra formosa objecte dels amors predilectes de sos grans enamorat n'Artur Osona i mossen Cinto Verdaguer, una de les regions catalanes més dignes d'ésser conegudes i admirades pels nostres excursionistes i admiradors de les belleses naturals que en tot temps de l'any, a ple estiu, en l'esclat primaveral, en l'escaienta tardor i en l'encisadora hivernada, la fan objecte d'agradoses i repetides excursions. És per això que comencem la nostra tasca dedicant la primera de les nostres Guies a tan interesant i pintoresca regió, rublerta de belleses a desdir, de formosíssims paratges, descrits ja altres voltes pels nostres narradors i cantades pels nostres poetes amb sengles esparses de gran inspiració.

El Montseny, amb sos aspectes variats, des del tètric i ferreny d'alguna de les seves afraus i altes serralades fins al més bonicoi de sos prats verdosos i frescos rierals; amb sa vegetació esplendenta, encara que un xic malmesa per la mà destructora de cobejança humana; amb sos enlairats cimals, ses remorejantes torrenteres i saltants, i ses valls placèvoles, constitueix un bell conjunt qual coneixement cal divulgar.

El Montseny és una regió muntanyosa per excellència, que s'enlaira sobtadament entre les planes de Vic i del Vallès passant dels 200 als

1,740 metres d'altitud hipsomètrica, en son cim culminant, el turó de les Agudes. Son macís és de formació geològica primitiva, d'alçament simultani al de la gran serralada pirenenca, abundant-hi la piçarra i el granit, amb total absència de salines i conglomerats i altre rastre de formacions secundàries. Sa unió amb la serra pirenenca té lloc dalt de Coma Armada i cim de pla de Pujals, en el coll de la Bona, a uns 1,925 metres alt., on es forma un contrafort que separant aigües del Llobregat i del Mardàs, va vers el S. cap als plans de la Pera, l'Espluga i Mataplana, colls de Merolla, de l'Ars, de Palomera i de Faig General, i serres de Matamala i Alpens, Els Munts, Sant Bartomeu del Grau, serrat de Còdols Blancs, puig Rodós i puig Oller, a uns 1,105 metres alt. sobre mateix de Sant Cugat de Gabadons, on es forma un serrat vers el SE. que separant aigües del Congost i el Gurri, passa per Tona, Seva i el Brull i s'enfila vers el coll Formic, llaç d'unió del pla de la Calma amb el Montseny pròpiament dit.

El Montseny no ha sigut mai considerat com una comarca natural francament delimitada, amb tot hi tenir peculiar aspecte i marcada fesomia, generalment reconeguda, i que podrien fer fos considerada com a tal. És el Montseny una regió d'especial configuració topogràfica

que podríem delimitar de la manera següent, prenent per punt de partida el ja esmentat coll Formic, a uns 1,215 ms. alt.: vers els SO., serrat de Puigventós, pla de la Calma, turons i serres de Roques Roges, Vallestrins, Sant Elies i Vallmanya i serrat de la Dona Mòrta, que fineix a prop de Sanata, donant aigües al Tordera en la seva totalitat i vessant oriental, per medi de les rieres de La Castanya, La Bascona i Vallmanya, entre altres nombroses torrenteres; vers el N., serrat del Camp de Cinc Sous, serra de Matagalls i pla del Parany, colls de Sant Marçal i ses Farreres, vessants de Les Agudes i pla del'Espinal , serrat de Coll de Té i Feixa Llarga, pla de Fogueres, coll Castellar, Montsoriu, i serrats de Coll d'Orri, que van davallant fins a morir prop l'aiguabarreig de la riera de Breda amb el Tordera, al qual donen aigües pels rierals de Moscaroles, Gualba i Breda, a més de les que reb directament en sa naixença. La vora esquerra del Tordera, des del pla de Palau, entre Sanata i Sant Celoni, fins a la dita riera de Breda, acaba la delimitació de tan interessant comarcada. Els expressats límits muntanyosos donen, en ses vessants oposades aigües al Congost per les rieres de Vallcàrcara i de L'Avencó, entre altres; al Mogent per les de Vallfornés o Cànoves i Vallestrins o Vila-

major; al Ter per la Riera Major; i al propi Tordera per la riera d'Arbúcies i torrent de Gaserans.

La serra de Matagalls pel coll de Buc de Riol, pla dels Cerdans, colls Rabell i ses Tortes i plans de les Arenes i de la Creu, lliga el Montseny amb l'alterós macís de les Guilleries, en les serres de Querós i del Coll que moren a la vora dreta del riu Ter i amb la de Sant Miquel Solterra que destriant-se en altres vàries acaba en els plans d'Anglès i Santa Coloma.

El Montseny está constituït principalment per dues grans serralades, la de les Agudes i la de Matagalls, de les quals arrenquen i deriven totes les altres serres i contraforts que constitueixen el sistema orográfic d'aqueixa regió. La primera, té per cim culminant el turó de les Agudes, de 1,740 metres alt., dominant les dues valls de Santa Fe i Sant Marçal. Vers el SO. de dit turó, se'n desprèn la carenada que baixant al collet de les Agudes, s'enlaira novament fins als 1,715 metres en el turó de l'Home; on trenca vers el SE. cap els turons de Coll ses Basses i Gros, 1,645 metres alt., abaixant-se en els colls de l'Aire i del Vent fins al Montllubà, 1,500 metres alts., turó del Pinabet, 1,355 metres i coll de Santa Elena, 1,250 metres sobre el nivell del mar. Des d'aquí, la serra va abaixant-se sob-

tadament fins a prop de can Illa, en l'enforcament del torrent o sot de les Pedreres amb la riera de Gualba, a uns 200 metres alt., aproximadament. Vers el SE. del turó de les Agudes, davalla la serra, en tallada cinglatera, fins al pla de l'Espinal a uns 1,250 metres alt., on es formen dues serres principals: una vers al NE. cap a coll de Té i turó de l'Areny, 1,205 metres, Feixa Llarga, Sant Climent, pla de Fogueres, coll Castellar, Montsoriu, 640 metres altitud, coll d'Orri, 235 metres, anant a morir sobre Gaserans en la vora dreta de la riera d'Arbúcies, a una altitud aproximada als 200 metres sobre el nivell del mar; i altra vers el SE. cap el turó de Morou, 1,315 metres, pla Major i serra de Berenguer que termina sobre de Breda, a la vora dreta de la riera del seu nom. De les pròpies Agudes arrenca també la carena que pels colls de ses Farreres, Sant Marçal i Pregon, uneix aquesta serra amb sa germana la de Matagalls.

La serra de Matagalls, el cim de la qual arriba als 1,700 metres altitud, és el punt de partida de diferentes altres serralades, a més de la que s'acaba d'esmentar i de la que lliga el Montseny amb les Guilleries pels plans dels Cerdans i les Arenes, ja anteriorment esmentada. La principal és la que per coll Formic va al pla de la

Calma i Tagamanent, formant les de Roques Roges i Vallestrins vers el SE., les del Brull i la Castanya vers l'O., i la de Sant Segimon vers el N., per anar a morir prop el santuari de Puig l'Agulla, en la plana de Vich, mentre les altres moren en el Congost i en alts vessants de diversos tributaris del Mogent format del seu arreplec.

Totes les aigües del Montseny pròpiament dit van a parar al riu Tordera des del seu naixement fins a sa confluència amb la riera d'Arbúcies entre les poblacions de Breda i Hostalric. Son origen l'hem d'anar a cercar en la copiosa font de Sant Marçal, a més de 1,000 metres alt., i en part dels aigavessos de les Agudes i Matagalls, seguint la direcció de NE. a SO. fins a trobar la riera de la Castanya, nascuda en la serra de coll Formic i puig Ventós que davalla de NO. a SE. Ajuntades ja ambdues corrents al peu del molí de Llavina, segueix el Tordera vers el SE. fins al pla de Palau, prop de Sant Celoni, barrejant ses aigües amb les de la riera de Trenta Passes, per canviar sa direcció per la de NE.-E., fins a sortir d'aqueixa regió. Abans d'arribar a dit pla de Palau, que es troba ja als 150 metres alt., recull les aigües de la riera Bascona, formada en els vessants de Roques Roges i de Vallmanya, nas-

cuda sota el serrat de Sant Elies, en sa vora dreta apart d'altres torrenteres menys importants; i les de la riera Xica i de Ritronyes, entre altres de sa ribera esquerra. Passada la vila de Sant Celoni troba la riera de Partegàs formada de les de Moscaroles i Campins, nascudes en els vessants de la serra del turó de l'Home al coll de Santa Elena; la de Gualba, que davalla del pla de Santa Fe i té son naixement en la font del Briansó, donant lloc durant son curs a belles reconades i formosos saltants; la riera Xica que baixa de dalt la serra de Berenger; i la de Breda, que tenint son origen en les serres de coll de Té i de Morou, passa prop de Riells, i després de recollir les aigües del torrent de Repiaix, nascut a coll Castellar, sota Montsoriu, s'ajunta al Tordera, aigües avall de l'estació de Breda.

La riera d'Arbúcies, tributària del Tordera, i la riera Major, que ho és del Ter, es formen també en les vessants montsenyenques. La primera està principalment constituïda per les torrenteres que davallen de les vessants N. dels serrats de Sant Marçal i pla de l'Espinal, i de les aigües del plans de Cerdans i de les Arenes en les Guilleries; la segona, s'origina sota Matagalls en la de Sant Segimon, trobant després les de Viladrau i Espinelves i anant a morir al

Ter prop el típic poble de Sant Romà de Sau en plenes Guilleries.

Fet l'anterior bosqueig topogràfic del Montseny, hem de dir que als efectes d'aquesta Guia donarem una major extensió territorial a sa regió, considerant-la limitada per les línies dels ferrocarrils de Sant Joan de les Abadeses, des de La Garriga a Vic, i de França, des de Cardedeu a Hostalric, i les carreteres de Vic a Viladrau, Arbúcies i Breda o Hostalric; o sia si es volen uns límits més natural, entre el Congost, el Mogent, el Tordera i la riera d'Arbúcies i la serra que partint del pla de les Arenes i atravessant la riera Major, prop d'Ossormort, va a parar a la plana vigatana pel coll de Romagats i Sant Julià de Vilatorta.

En aquesta regió i com a punt de partida per interessants excursions montsenyenques, es troben les poblacions de La Garriga, el Figaró, Aiguafreda, Centelles, Seva i Vic, amb estacions de ferrocarril en la via de Barcelona a Sant Joan de les Abadeses; i les de Cardedeu, Llinàs, Santa Maria de Palautordera, Sant Celoni, Gualba, Breda i Hostalric, en la de Barcelona a França per l'interior, que junt amb les de Samalús, Cànoves, Sant Pere i Sant Antoni de Vilamajor, Sant Esteve de Palautordera, Arbúcies, Viladrau, el Brull i Tagamanent, són llocs

ben a propòsit per a aitals excursions. Montseny, Moscaroles, Campins, Fogàs de Montclús, La Costa i Sant Martí de Riells, són ja poblets verament montsenyencs que es troben en el cor mateix de tan pintoresca regió. Els santuaris de Santa Fe i Sant Marçal, les esglésies de La Mora i La Castanya, Sant Segimon i altres ermitatges i caserius, es troben també en aquestes belles encontrades per a repòs i guarda de l'excursionista que les visita.

Per a ben conèixer i recórrer el Montseny oferim a continuació una sèrie d'itineraris, els més importants, la combinació dels quals és suficient per organitzar una tanda de variades excursions per visitar tots els llocs més notables de la regió. Resta tan sols, per acabar, dir que aquesta Guia i les que seguiran, no pretenen pas ésser i constituir cap treball monogràfic de les comarques o regions a què es refereixin, ni és sa finalitat presentar una xarxa acabada, completa, de tots els itineraris a efectuar en les mateixes, sinó que son objecte és constituir unes guies pràctiques i econòmiques per estimular i facilitar a la nostra jovenalla, les excursions per la nostra pàtria amb el major profit possible i per a millor bé i honra de la catalana terra.

DE L'ESTACIÓ DE PALAUTORDERA AL POBLE DE MONTSENY

(3 HORES)

L'estació de Palautordera es troba sobre la línia del ferrocarril de M. Z. A., via de Barcelona França, a 46'800 quilòmetres de distància de dita capital i a una altitud de 190 metres sobre el nivell del mar. Està situada quasi a l'extrem d'un serrat que separa les torrenteres de les Baus i del Juncà i a pocs quilòmetres de la carretera de Granollers a Breda, a la qual està lligada pel brancal de carretera que es troba als pocs passos de la mateixa. Seguint aquesta en direcció N.-NO. i atravessant tres diferentes torrenteres, es va en cosa de tres quarts d'hora a la petita vila de Santa Maria de Palautordera. A l'arribada dels trens acostumen a haver-hi a l'estació carruatges de la Fonda Xa i altres que en cosa d'uns 25 minuts fan el dit trajecte.

Santa Maria de Palautordera, està situada entre la riera de Palau i el Tordera que li daren

nom, a una altitud hipsomètrica de poc més de 200 metres en l'extrem de bonica vall i no lluny de l'aiguabarreig de les dues esmentades corrents. Consta d'uns 600 habitants i és d'agradós aspecte, destacant-se entre les seves modestes construccions la seva parroquial església, d'escaient estil gòtic amb una airosa torre campanar, la qual es troba al peu i en un revolt de l'esmentada carretera. Seguint la mateixa en igual direcció, als 10 minuts es deixa a mà dreta la moderna ermita o santuari del Remei i als cinc minuts més s'arriba a Sant Esteve de Palautordera, situat a la mateixa plana i vora dreta del riu, entre aquest i la riera de Robisol, tributària de la de Palau.

Sant Esteve de Palautordera és un poble de poc més de 250 habitants, amb unes setanta cases en conjunt, situat a 220 metres sobre el nivell del mar, essent també capitalitat de terme municipal. Té una bonica església parroquial d'estil transició del romànic al gòtic. Continuant per la mateixa carretera, i tenint a l'enfront la serralada montsenyenca coronada per l'alterós turó de l'Home, a cosa de cinc minuts es deixa a l'esquerra el carrer d'Amunt, barriada d'una dotzena de petites cases, i a cosa d'un quart i a mà dreta l'ermita de Santa Marga-

rida, passada ja la riera de Vallmanya. A cosa d'altres 15 minuts es passa per can Terrades i a no llarga distància de la finca dita El Castell que queda a l'esquerra. Aquí pot dir-se que acaba la vall, estrenyent-se de mica en mica entre els contraforts de Montseny i els serrats de Sant Elies i Santa Susagna, oferint més bell aspecte a l'excursionista, i tenint a la dreta el riu vorejat de boniques arbredes i a l'esquerra els contraforts darrers dels esmentats serrats. La carretera, apart d'alguna petita revoltada segueix la direcció general NO., obirant-se constantment vers el N. el pintoresc campanar del poble de La Costa, i a l'altra part del riu alguna que altra casa de típic aspecte. A la mitja hora i als 8'300 quilòmetres aproximadament, s'acaba la carretera, a la qual fa temps no s'hi treballa, seguint-se llavors per dolent camí carreter que als pocs passos deixa a la dreta una casa deshabitada i en menys d'un quart atravessa el Tordera per sobre vell pont, deixant a l'esquerra i a escassa distància can Coca en la vora dreta del riu. A pocs passos passa per sota can Illa, que queda a mà dreta i atravessant el torrent de Retronyes que ve dels vessants del turó de l'Home, es passa tocant a can Quera, que queda a l'esquerra al peu del riu. Seguint encara la mateixa direc-

ció NO. cosa de 10 minuts més, es deixa can Felip a la dreta, començant forta pujada vers el N. anant-se guanyant el desnivell del terreny amb varis sobtats revolts. Atravessant la sotalada de l'Auletó als 10 minuts es passa per can Barrina, remuntant cosa de 20 minuts més per aquell vessant, tenint enfront la ribera de La Castanya i serralada de coll Formic, fins a un nou revolt des del qual es veu ja el poble de Montseny, al qual s'arriba en cosa de cinc minuts més.

Montseny és un poble petit, d'una vintena de cases i una bonica església parroquial d'estil romànic del segle XII, de quadrat campanar, situat en una bella reconada a la vora esquerra i sobre del Tordera, a una altitud de 500 metres sobre el nivell del mar i al peu de la serra de Navall. A son peu i a un centenar de metres de desnivell hi ha l'aiguabarreig del Tordera amb la riera de la Bascona que ve dels vessants orientals del pla de la Calma. És cap de terme municipal i té un bon hostal que cuida en Josep Jovany (a) *Quera*, i conegut abans per cal Sastre. Montseny és un dels llocs més deliciosos de la regió i un bell centre d'excursions per aquelles encontrades.

DE SANTA MARIA DE PALAUTORDERA A MOSCAROLES, LA COSTA I MONTSENY

(3 HORES, 30 MINUTS)

Per anar de la vila de Palautordera al poble de La Costa, és lo millor seguir per la carretera descrita en l'itinerari anterior fins prop son actual terme al peu d'una fàbrica de filats, avui desmuntada, i distant cosa de cinc quarts de dita vila, per agafar allí un curriol que atravessant el riu proper, puja per la vora dreta de pintoresca torrentera i assoleix en cosa de tres quarts més el serrat on es troba edificada l'església i cases del petit poble de La Costa.

De totes maneres, per canviar d'itinerari i fer-lo més agradós, recomanem el següent, passant pel poble de Moscaroles.

Es surt de la vila de Palautordera en direcció E. i NE. vers el riu que s'atravessa prop la veïna fàbrica d'electricitat a menys de 10 minuts del centre de la població i seguint la darrera de dites direccions, als cinc minuts es passa per can Flameya, prop de la qual hi ha bifurcació, portant ambdós camins a Moscaroles. Se-

guint el de l'esquerra i sense atravessar una veïna torrentera, es passa als pocs minuts més per prop de can Alsina, que queda a mà dreta, i can Vilatort, per guanyar la carena del petit serrat, partió d'aigües, a cosa d'un quart d'hora. Seguint per aquesta en direcció N.-NO. es va pujant de poc en poc passant als 20 minuts per prop can Gros i cal Albert, que queden a la dreta i per can Biel a pocs passos més. Als 10 minuts es passa entre les cases dites can Grau i can Geroni i als cinc minuts més es retroba a mà dreta el camí deixat prop de can Flameya i que va a la veïna ermita de Santa Magdalena, tenint a la mà oposda les runes del castell de Montclús. Als cinc minuts més s'és a can Ferrés al peu de la riera que cal atravessar pujant als 10 minuts al poble de Moscaroles, a la seva vora esquerra i en petit planell limitat a la part oposada per la riera de les Canals, tributàri de la de Campins.

Moscaroles és un poble petit, d'aspecte agradós, situat a uns 370 metres sobre el nivell del mar, tenint una interessant església romànica en forma de creu grega i volta de canó. Davallant novament a la riera de Moscaroles o de Ciuret, amb qual nom és coneguda en sa part alta, i atravessant-la de bell nou prop de cân

Ferrés, es troba als 5 minuts de la mateixa, una important bifurcació. El camí de la dreta és l'antic de Sant Marçal que va enlairant-se seguidament per la carena d'un contrafort després de la serralada montseyenca; el de l'esquerra, que cal seguir, passa per cân Batista a cosa d'un quart, per cân Puig als 20 minuts més aproximadament, i per cân Nofre als 15 minuts, distant sols mig quart del poble de La Costa, devent atravessar-se entre totes dites cases diverses torrenteres que es formen en el petit serrat de mà dreta.

La Costa és un poble que forma municipi amb Moscaroles i son veí Fogàs de Montclús, tenint una església parroquial d'estil romànic amb un punxegut i ben obirador campanar. Està a una altitud de prop de 700 metres sobre el nivell del mar i es troba envoltat de pintoresques sotalades. Sortint del poble en direcció lleugerament NO. vers les veïnes cases de cân Plantavinyes i cân Patolla es va en uns 20 minuts a cân Joan Horta des de la qual als 7 minuts més es baixa i atravessa el pintoresc torrent de Retronyes vorejat de grossa vegetació; des de el qual en altres 7 minuts i passant prop d'altres cases, es va a la de can Dança on es troba millor camí. Des d'aquí seguint la direc-

ció O. es va en 10 minuts al fondal del Auletó, de bell aspecte; al quart es passa per sota câl Joanic; i en 10 minuts més s'arriba al poble de Montseny.

DEL POBLE DE MONTSENY A LA CASTANYA I COLL FORMIC

(3 HORES 15 MINUTS)

De la petita plassa del poble de Montseny i per un camí que passa per sota la casa-rectoral del mateix, es baixa a cân Badó, vers el N.-NO. i a cosa d'uns 10 minuts de distància. Revoltant pels vessants de petites torrenteres i emprenent la direcció més marcadament NO. es passa més o menys properament de diferentes cases arribant-se a cosa d'altres 20 minuts a cân Teixidó, des de la qual en uns 10 minuts més es baixa fins a les vores del Tordera, després de la seva gran recolzada vers llevant al ajuntar-se amb la riera de La Castanya que ve de la direcció oposada i prop del seu aigua-barreig. Atravessat el riu es puja en 10 minuts

aproximadament a cân Llavina, prop de qual casa hi ha bifurcació de camins: el de l'esquerra va pujant per la vora o vessant esquerra de la dita riera de La Castanya seguint la direcció NO. i pujant suament, es passa a la mitja hora pel molí de l'Adrobau; a la mitja hora més s'es a cân Pots i als 15 minuts s'arriba a La Castanya.

La Castanya és una església petita, de construcció romànica, de la qual es serveixen nombrosos pagesos de sa rodalia i terme. Està situada a uns 800 metres d'altitud al peu de la serra que uneix el maciu del Montseny de son veí el Pla de la Calma. De l'església de La Castanya es va en cosa d'un quart d'hora a cân Ribas i en altre tant es puja fins a cân Pla; des d'on seguint la mateixa direcció general NO. es puja en una mitja hora a l'anomenat coll Formic, a més de 1,000 metres sobre el nivell del mar, punt precís de l'esmentada unió i lloc d'afluència de diferents camins, essent la seva carenada partió d'aigües del Tordera i el Congost. A poca distància del coll, a cosa d'un mig quart aproximadament es troba la font i la rònega masia de Sant Andreu de La Castanya en una clotada oberta vers el S. cap al Tordera i en la qual donen franc acolliment

a l'excursionista, essent aquella l'origen de la riera del seu nom.

. . . . . .

Des de la casa dita cân Llavina, ans anomenada i distant uns 50 minuts del poble de Montseny, pot agafar-se el camí de la dreta, que en direcció NE. i vora d'un quart de dreta pujada porta a les cases i ermita de Sant Martí, des de les quals es guanya, en altre quart, el petit coll de la Pola del Collet. Des del mateix es va a câ l'Isern, i per cân Coll de Bosc, cân Bessa i cân Campredon, pot pujar-se directament a la casa i font de Sant Andreu de La Castanya, distant mig quart aproximadament del citat coll Formic.

DEL POBLE DE MONTSENY ALS TURONS DE L'HOME I LES AGUDES

(4 HORES)

Sortint de la part alta del poble per bon camí que segueix la direcció S.SE. es puja en cosa de 15 minuts a cân Lluís i en altre tant a cân Dalmau seguint un viarany que va revoltant

passant dues boniques torrenteres en altres tantes recolzades de pintoresc aspecte. Des d'aquesta i propera font i deixant a dreta el camí de can Dança i La Costa, es va al sot de l'Auletó, que s'ha d'atravessar, seguint vers llevant per un corriol que en uns 15 minuts porta a cân Vinardell, on es revolta un xic vers el N.-NE. tenint a dreta els vessants de la riera o torrent de Retronyes a no llunya distància, pujant per els vessants de la serra de Navall fins arribar a cosa de 15 minuts al camí de Sant Marçal que s'atrevessa i decantant vers el N. en altres 10 minuts s'és als corrals de can Rovira. Als 20 minuts mès de forta pujada s'és als corrals d'en Dalmau. D'aquí en amunt la pujada és dreta i un bon xic costosa per manca de bon camí, sens trobar-se cap altre casa ni aixopluig. Emprenent l'ascenció amb un xic de dalit en cosa d'una hora pot guanyar-se la carena de la serra en la depressió del coll ses Basses, que s'obra entre els turons Gros a dreta i de l'Home a esquerra, assolint-se aquest darrer en altre quart de forta pujada. El turó de l'Home es troba a una altitud hipsomètrica de 1,715 metres en un àngul o recolzada de la gran serralada montsenyenca, gaudint-se des de son cim de bells panorames i dilatats horitzons.

Seguint pel caire de la serra que torç comple-

tament de direcció emprenent la de NE., i deixant sols la carena uns moments i a poca distància, es va en menys d'una hora al collet de les Agudes, des del qual en pocs minuts es guanya aquest alterós cim, el més alt de tota la regió, que s'enlaira fins als 1,740 metres sobre el nivell del mar, oferint trencats penyalars per sos altres vessants que són de molt difícil accés.

DEL POBLE DE MONTSENY A SANT MARÇAL

(2 HORES 30 MINUTS)

Des de la plaça del poble es puja a cosa de mig quart a cân Xarric en direcció N.-NO. i als pocs minuts a can Ferré Des d'aquesta darrera casa i passant pel Pou es va en cosa d'un quart llarg a cân Cervera, on es deixa un camí a esquerra que va a cân Juvany, tombant-se cap al NE. i E. guanyant els estreps de la serra de Navall i davallant en cosa d'un quart a les vores de la riera Xica, afluent del Tordera, que cal atravessar. Als 10 minuts i seguint la di-

recció N. es passa pel bell dessota de cân Truna i als 5 minuts per cân Vernedes, després de trobar el camí que ve del corral d'en Rovira. Als 10 minuts més es passa pels cingles o esqueis de Rubilà que cauen casi verticalment sobre el Tordera, al qual va davallant-se, arribant a la mitja hora a la casa de les Illes, prop d'aquell formós rieral envoltat de grossa vegetació. Atravessat el riu va pujant-se per l'altre vessant passant a cosa de mitja hora llarga per sobre can Tarrés que queda a sota i dreta del camí, entrant-se seguidament en pintoresca arbreda atravessada per joliu viarany que a cosa d'un quart arriba a la font de Sant Marçal, fresca i ombrejada, que és considerada com origen i naixement del riu Tordera de llarg recorregut. Des de la font es puja a l'ermita i hospederia distant cosa de 5 minuts.

Sant Marçal, és un antic santuari o convent de monjos benedictins, del qual sols queda l'actual ermita que no té pas res de particular. Aquesta i l'adjunta casa de grans dimensions que serveix d'hospedatge als excursionistes i vianants, es troba edificada a més de 1,100 metres d'altitud, sota l'ampla collada del seu nom en la serra que lliga els dos grans macius montsenyencs de les Agudes i Matagalls i sota

mateix del petit turó de la Creu dels Tres Bisbats, partió dels de Vic, Girona i Barcelona. A sos peus s'obra la petita i estreta vall de gai aspecte i formossejada per esplèndida vegetació sobre tot en els vessants de Matagalls. Es aquest un bon lloc i centre d'excursions per tot el Montseny, essent de doldre no es millorin encara més les condicions d'estatge en quant a confort i benestar.

DEL POBLE DE MONTSENY A SANTA FE

(4 HORES, 15 MINUTS)

Es surt del poble en direcció S.-SE. per un bon camí de carros que puja suaument i porta en un quart d'hora a can Lluís. Aquí es segueix un viarany en direcció a llevant, el qual revolta als 10 minuts en una recolzada de bonica torrentera i torna a fer-ho als 5 minuts més al trobar altre torrentera prop de can Dalmau. Als cins minuts d'aquesta darrera casa i en una revoltada es troba una bifurcació de camins devent seguir el de mà esquerra, tenint a la

dreta la sotalada de l'Auletó, que cal atravessar als pocs passos. Pujant vers la direcció general SE.-E. per terrer emboscat es va revoltant fins a trobar el torent de Ritronyes, que es voreja i atravessa a una mitja hora de la dita casa de can Dalmau, arribant en altre quart a can Rovira. Seguint vers el NE., en altre tant, es va a can Virgili i en un quart més al Vilà que queda al bell dessobre del camí i a mà esquerra. En direcció S. i SE., i amb cosa d'altre quart d'hora es guanya la carena, trobant en ella el camí dit de Sant Marçal que s'ha de seguir en amunt, deixant a la dreta la fondalada i casa de can Planas de Font Martina. Continuant per aquest bon camí que va revoltant per un contrafort després de la serra del turó de l'Home que es té properament al davant, es deixa a mà esquerra el que va a Sant Marçal, passant pel Bayé i el vessant N. de la serra de Navall i pel de la dreta es devalla i puja fins una revoltada en un torrent d'aigua abundosa a cosa de mitja hora d'haver deixat la carena. A cosa d'un quart es deixa el camí per dreta dressera que als 10 minuts es retroba al bell dessobre de les restes de l'enrunada casa dita can Penyacans. Es segueix cosa de pocs minuts dit camí que continua vers el coll de Santa

Elena i Santa Fe, i deixant-lo a la dreta en un nou revolt s'empren petit i perdedor corriol que en cosa de tres quarts de forta pujada guanya la carena en l'anomenat collet del Vent, a una altitud de 1,500 metres, entre els macissos del turó Gros i el Montllubà.

Aquí es troba i creua un camí de carena practicable sempre desde el coll de Santa Elena a dreta fins els turons de l'Home i Les Agudes a esquerra. Seguint un viarany que serpenteja pel vessant cobert de jove fageda, en cosa de tres quarts es davalla sobtadament vers la vall i ermitatge de Santa Fe, passant a tocar de les properes cases de can Compte i can Casades.

DE SANT CELONI A CAMPINS I SANTA FE

(3 HORES, 30 MINUTS)

Sant Celoni és una interessant vila de més de 2,500 habitant, edificada a una altitud de 150 metres sobre el nivell del mar, aproximadament, a la vora esquerra del Tordera i no lluny del seu aiguabarreig amb la riera de

Partagàs. Té dues esglésies parroquials; la vella, edificada el segle XII està a prop d'aqueixa darrera riera. Per la població hi passa la carretera de Granollers a Breda amb embrancament amb la d'Arenys a Campins. Té estació de ferrocarril en la línia de M. Z. A., a 50'600 quilòmetres de la nostra capital. De Sant Celoni a Campins hi han 5 quilòmetres de bona carretera que atravessa conreus i alguna pineda i deixa a mà esquerra pujant, prop de can Rei i a uns 4 quilòmetres de la vila la nova carretera que va a Moscaroles i Santa Fe.

Campins és un bonic poblet, format de diferents caserius, el més important dels quals compta tan sols unes vint-i-cinc cases, tenint una església parroquial d'estil romànic i sense res que cridi l'atenció. Es troba situat a uns 315 metres d'altitud i a la vora esquerra de la riera del seu nom que davalla dels vessants de la serra del coll de Santa Elena i s'ajunta després am les de Fogàs i Moscaroles. Sortint de Campins en direcció N.-NE., en cosa de 10 minuts es va a can Prat i en altre tant a can Canals a la mateixa vora esquerra de la riera. Deixant a poca distància can Parroquia, en cosa de mitja hora es puja a can Pere Poc, prop

de qual casa es deixa un camí que per can Pareras va vers la ribera de Gualba i seguint la mateixa direcció N. en mitja hora curta es va a can Barceló, prop la qual hi ha una bonica font. A cinc minuts es troba can Ridaura i a poc més es passa per un planell rublert de formosos castanyers on es troba l'esmentada carretera, de poc construïda per anar a Santa Fe. L'antic camí continua la mateixa direcció portant en uns 20 minuts a can Carbonell, des de la qual, en forta pujada per entre terrer dolent i emboscat es va en mitja hora a la font del Profit, a un quart del coll de Santa Elena, des del qual en mitja hora llarga s'és a Santa Fe. Avui resulta millor, més curt i més pintoresc seguir la nova carretera o camí carreter que en cosa d'una hora porta a la vall i ermita de Santa Fe, tot fent boniques revoltades quasi planejant i dominant al lluny la plana del Tordera i passant a la mitja hora per sota escaienta foradada. 10 minuts abans d'entrar a la vall es troba el camí vell i poc després una casatorra a l'entrada de la mateixa.

La vall de Santa Fe és la més extensa i important de l'alt Montseny i està limitada per les alteroses serres que del pla o collada de l'Es-

pinal s'enlaíren de NE. a S. cap els cims de Les Agudes, turó Gros i de l'Home i serrats de Montllubà i coll de Santa Elena; i en direcció oposada vers els serrats de coll de Té o de l'Areny i trencats esqueis del Morou, donant aigües a les rieres de Breda i Gualba per bells recorreguts per entre les fagedes que s'estenen també per la vall, encara que bon xic aclarides durant els darrers anys. L'antiga ermita situada a 1,130 metres altitud, no té res d'importància. A son costat s'hi aixeca la confortable hostaleria, oberta tot l'any, en la qual, després de moltes obres realitzades, s'hi està construint un nou cos d'edifici de bell aspecte, podent-s'hi avui allotjat cosa d'un centenar de persones. Hi ha avui, entre altres millores, servei públic de telèfon. A pocs minuts de l'ermita hi ha can Trompu o Villa Teresita, que és altre hospedatge avui arrendat pel mateix arrendatari o sia la raó social Lluís Español i C.ª. Escampades per la vall es troben diferentes pagesies i xalets i vàries fonts d'aigua fresca i regalada. Santa Fe és sens cap dubte el lloc més confortable i bell del Montseny i un bon centre de formoses excursions per tota la seva comarcada.

DE SANT CELONI A MOSCAROLES I SANTA FE

(4 HORES)

De la part alta de la població es surt per la carretera de Campins, la qual es segueix cosa de tres quarts, fins a trobar el nou camí carreter de Santa Fe, que arrenca a la mà esquerra al peu de la casa dita can Rei. Seguint aquesta nova carretera, d'ample traçat en aquesta primera part i que en línia quasi recta segueix la direcció NO., s'arriba en cosa de 40 minuts al poble de Moscaroles. La carretera va pujant en contínues i variades revoltades, alguna de les quals es poden salvar per diferentes dreceres. Als 5 minuts de la sortida del poble es pot pendre ja un viarany ben fressat que deixant la carretera segueix la direcció NE. pujant suaument per entre alzines sureres, tornant a la carretera a cosa de mig quart, la qual es segueix pocs passos, deixant-la de bell nou per un corriol continuació de l'anterior i que se-

gueix sa mateixa direcció guanyant i seguint per la carena d'un contrafort de la serra. Als 10 minuts es torna a trobar la carretera que pot seguir-se en amunt passant a cosa d'un quart per una formosa clotada poblada de bells castanyers des de la qual en altre tant es passa per un agrupament de cases que queden a un i altre costat de la carretera. Seguint la carretera cosa de 10 minuts més se la deixa per empendre un bon camí drecera que en poc més puja a can Pla, tot obirant-se a la dreta el campanar de la parroquial església de Fogàs, que es deixa endarrera. Continuant per la carretera, als 20 minuts s'arriba a l'encreuament amb el camí que puja de Campins per can Barceló i segueix cap a can Carbonell, font del Profit i coll de Santa Elena per devallar a Santa Fe, que es el camí que abans es seguia per anar a dita vall des d'aquests indrets. Sense deixar ja més la carretera que volta la muntanya descobrint bell panorama, sobre la vall del Tordera principalment, en cosa de mitja hora es passa per la foradada i a altra mitja més s'arriba a la oberta vall i confortable hospederia de Santa Fe, passant per una propera casa-torre i gunyant temps en comparació amb el camí vell de Santa Elena, cridat a desaparèixer després de la construcció del nou camí o carretera.

DE MOSCAROLES A FOGÀS DE MONTCLÚS I SANTA FE

(3 HORES)

Per anar al poble de Moscaroles, ja queda dit en anteriors itineraris que lo millor és anar-hi des de Santa Maria de Palautordera, distant poc més d'una hora, o bé des de Sant Celoni, a poca distància més si bé amb millor camí. Des de Moscaroles pot seguir-se per la nova carretera de Santa Fe que deixa a l'esquerra la petita església parroquial de dit poble, essent de recomanar el deixar-la als pocs minuts per seguir un camí drecera en direcció N.-NE. que passa per entre alzinars atravessant la dita carretera i els torents de les Canals i can Sureda, fin arribar a la mitja hora a can Ferrer de la Pujada, des de la qual casa en cosa d'un quart més i tenint a l'enfront el campanar de l'església de Fogàs s'arriba a dit poblet.

Fogàs de Montclús, amb sa església d'antiga construcció amb nau de volta de canó i una romànica imatge de la Verge, es troba en el planell d'un serrat, dominant dilatats panorames, entre les rieres de Campins i Moscaroles i a una

altitud aproximada d'uns 600 metres sobre el nivell del mar. Del peu de l'església es va en cosa de 5 minuts a can Padró, seguint la direcció quasi N. i deixant a l'esquerra el camí que va a La Costa. Als pocs minuts es va a can Micó en un bonic fondal, des del qual es puja a trobar la carretera de Santa Fe a cosa d'un quart llarg de distància i seguint-la una estona o deixant-la per una bona drecera, en cosa d'altre quart s'arriba a can Pla. Aquí pot agafar-se un corriol vers el N. que en cosa de mitja hora puja al corral de can Pla i en altre tant a la font del Profit, propera al camí, havent diexat a poca distància can Pinyota. De la font esmentada, en cosa d'un quart es guanya el coll de Santa Elena des del qual en mitja hora llarga es baixa a Santa Fe. Des de can Pla lo millor és seguir vers el NE.-E. per la nova carretera, arribant a cosa d'uns 25 minuts a un bell castanyerar prop de can Ridaura, en el qual hi ha encreuament de camins: a la dreta el que puja de Campins per can Barceló, a l'esquerra el que puja a can Carbonell, font del Profit i coll de Santa Elena; entre els dos i a l'enfront continua la carretera que tot guanyant temps i fent un formós recorregut porta en cosa d'una hora a la vall, ermita i hospedatge de Santa Fe.

DE CAMPINS A FOGÀS I TURONS DE L'HOME I LES AGUDES

(5 HORES, 30 MINUTS)

Sortint del rialler poble de Campins en direcció lleugerament NO. es davalla a un bonic fondal atravessant la veïna riera i pujant per l'altre vessant per un regular camí que a cosa de 10 minuts passa per can Isidro, al peu del qual casa s'emprèn forta pujada que en uns 20 minuts porta als corrals d'en Perxacó, no llunyans de can Pere Xic i can Bellver. D'aquí en cosa d'un quart curt s'arriba a l'església de Fogàs de Montclús dalt del petit encara que dominant serradet partió d'aigües.

Del peu de l'església de Fogàs i cosa de 5 minuts es puja en direcció N. vers can Padró, creuant un viarany que ve de Gualba i continua vers a La Costa, i en un quart aproximadament, es puja a la carretera que ve de Moscaroles i puja a Santa Fe, ja esmentada en altres itineraris, tot deixant can Micó en una petita fondalada. Als 10 minuts de seguir-la s'arriba a can Pla. Aquí s'ha de deixar-la a la dreta,

pujant dretureramen vers el N., passant a la mitja hora pels corrals de can Pla, des de on trencant un xic vers mà dreta es puja en un quart ben llarg, a l'anomenada font del Profit, on es troba el camí que puja de can Carbonell i continua vers el coll de Santa Elena distant sols cosa d'altre quart.

El coll de Santa Elena es troba a uns 1,200 metres altitud, quasi a l'extrem SE. de la gran carenada montsenyenca del turó de l'Home o macís del Montseny oriental, donant aigües a la riera de Gualba i a la de Campins. Per ell passava i passa l'antic camí de Santa Fe per tots els qui venien dels vessants meridionals de la dita serralada, essent ara poc fressat després de la construcció de la nova carretera.

Des del coll de Santa Elena i deixant a la dreta N., el camí que en una mitja hora baixa a la vall de Santa Fe, es segueix un corriol de carena que va vers el NO. i puja tot remuntant la serra enlairant-se a cosa d'un quart al turó del Pinabet i en altre tant al de Montllubà, a uns 1,500 metres altitud i sobre el collet del seu nom, d'on es desprèn el contrafort del turó de Pla Pedrés que davalla vers la vall de Santa Fe. Seguint per la carena un xic en amunt, als 10 minuts s'és al collet del Vent, on es creua un viarany que va a Santa Fe i seguint pel ves-

sant d'aquesta es passa als deu minuts més pel collet de l'Aire pujant-e deprés i en cosa de 20 minuts un xic fadigosos al turó Gros, a més de 1,650 metres altitud, des del que en 10 minuts es va al del coll ses Basses i en poc més d'altre tant es puja al de l'Home, a uns 1,715 metres sobre el nivell del mar, i des del qual, seguint vers el NE.-E. es va i guanya en cosa d'una hora el cim de les Agudes, el culminant de la regió a una altitud d'uns 1,740 metres, aproximadament.

DE FOGAS A LA COSTA I MONTSENY

(3 HORES 15 MINUTS)

Sortint del darrera de l'església de Fogàs, distant menys de dues hores de l'estació de Sant Celoni i a uns tres quarts solament del poble de Campins, en direcció N. es va en 5 minuts a can Padró, on es trenca a l'esquerra, deixant a l'enfront el camí que va a Santa Fe i a dreta el que puja de Gualba. Des de dita casa es baixa un xic i s'atravessa una torretera i també la carretera que pujant de Moscaroles

va a Santa Fe, passant a cosa d'un quart curt per can Llobet i can Grau; des de les quals trencant un xic vers la direcció NO. es va en cosa d'altre quart a can Verdaguer i en 10 minuts més a can Rovira. Des de aquesta casa o de la de can Verdaguer, pot agafar-se un camí en direcció marcadament O. que porta en 10 minuts a can Guilló, eu els vessants superiors de la riera de les Canals; deixant en altre tant a can Forti i en poc més a la riera de Ciuret que cal atravessar, emprenent després dreta pujada fins a guanyar la carena partió d'aigües d'aquesta riera i el Tordera, la qual pot assolir-se en cosa de mitja hora i a una altitud d'uns 700 metres sobre el nivell del mar, trobant-se allí el camí que en diuen de Sant Marçal, que es deixa als pocs passos a mà dreta per seguir-ne altre que als 10 minuts pasa per can Onofre i en poc menys arriba al peu de l'església de La Costa.

De La Costa vers el NO. i passant per can Plantavinyes, can Patolla i cal Joan Horta, es ve en mitja horeta a les vores de la pintoresca torrentera de Retronyes la qual cal atravessar. Des de l'altra bandada als 10 minuts s'és a can Dansa; als 10 minuts més es passa per un revolt la sotalada de l'Auletó, haven deixat a mà

dreta un camí que porta a can Dalmau i serra de Navall; i en menys de mitja hora s'és al poble del Monseny passant per cal Joanic, on es troba el camí que ve de Palautordera, aprop d'una altre pintoresca sotalada.

DE L'ESTACIO DE GUALBA A SANTA FE

(3 HORES 45 MINUTS)

L'estació de Gualba en la línia del ferrocarril de M. Z. A. dista 55'900 quilòmetres de la capital i uns 4 quilòmetres de bona carretera del poble del mateix nom, tragecte força agradable, que pot fer-se usual i còmodament aprofitant el servei de tartanes que fan aquest recorregut.

Gualba és un dels pobles més encisadors del baix Montseny, estant situat a una altitud d'uns 180 metres sobre el nivell del mar, prop la riera del seu nom i a sa vora dreta. Té una església parroquial d'origen romànic, molt reformada, amb una vistosa torre campanar. Gualba és un dels llocs més indicats per fer l'ascensió a la vall de Santa Fe. Surtint de la plaça en direcció a llevant i passant per prop les cases de can Figueres i can Viadró, es baixa

i atravessa, a cosa d'un quart, el torrent de ca l'Illa, arribant-se als pocs minuts a dita casa, que queda a la dreta. Emprenent un petit corriol que puja un xic i tot obirant pintoresca sotalada, es va a trobar un camí de carros que porta a l'antiga i renomenada Farga d'Aram, distant una mitja hora curta de la darrera de les esmentades cases. Poc abans d'arribar-hi el camí bifurca: el de la dreta porta fins a dita casa i al peu de la formosa cascada o salt de Gualba; el de l'esquerra puja sobtadament per pedregós camí tenint a l'enfront i dreta aquest bell saltant d'encisador aspecte i deixant enrera l'obiradora vall i pla del Tordera fins al mateix repeu del Montnegre que limita l'esguard per aquella bandada. Revoltant per aquella costa i per entre terrer emboscat, a cosa d'altra mitja hora llarga s'arriba a can Sala, prop la qual es troba una font. Seguint costaruda pujada es guanya en un quart aproximadament el collet o planell de can Sala o de les Figueres, prop del qual hi ha la vella fàbrica de pólvora. A sos peus passa l'encaixonada riera formant el llegendari gorc Negre, al qual pot davallar-se per petit viarany en cosa d'un quart curt, per admirar aquest bell passatge, un dels més formosos de tota l'encontrada. La visita dels dos saltants esmentats, el de Gualba i el del Gorc

Negre valen ja de per sí el treball de fer aqueixa excursió.

Des de la dita casa abandonada o antiga fàbrica o polvorí, es va seguint en amunt, pujant sempre fins al peu de la riera, la qual no cal atravessar, sinó que seguint sa ribera dreta, es continua serpejant per entre bella fageda fins a la mateixa vall de Santa Fe, la qual s'assoleix en cosa d'una hora llarga, arribant als pocs minuts més i passant pel peu del tancat de can Casades a l'ermita i hospedatge de Santa Fe. Aquest bell itinerari es un bon xic pesat per lo fadigós de la pujada; per aquest motiu és de recomenar fer-lo de baixada, no deixant de visitar el Gorc Negre i el salt de Gualba sobre tot si la riera porta força aigua.

DE BREDA A RIELLS I SANTA FE

(4 HORES 30 MINUTS DES DE L'ESTACIÓ)

Breda és altre de les poblacions indicades com a punt de partida de belles excursions montsenyenques. La seva estació de ferrocarril en la via de M. Z. A. distant 58'600 quilòmetres de la capital, es troba a una mitja hora de

la vila i unida a ella per bona carretera. La població està situada a uns 160 metres d'altitud hipsomètrica i a la vora esquerra de la riera del seu nom; compta a prop de 1,500 habitants i és d'agradós i típic aspecte. En ella es troba l'antiga església de Santa Maria, romàntica, de petites dimensions, amb esvelt absís, propera a l'antic monasteri de benedictins, avui parròquia de Sant Salvador, destinada actualment a Casa de la Vila i escoles públiques de la mateixa. De l'esmentat monastir se'n conserva l'airosa torre campanar de cinc pisos, obra romànica de començos del segle XII i part d'un vell claustre bizantí completament abandonat. L'actual església és d'estil gòtic, del segle XIV o XV, amb un absís de bonic aspecte, i diferents sepulcres pertanyents a la casa de Cabrera fundadora del monastir.

Sortint de la vila de Breda per la nova carretera d'Arbúcies, se la deixa als 10 minuts a mà dreta i s'agafa un bon camí carreter que passa per oberta vall poblada de cases i conreus, seguint la direcció NO., i tenint a l'enfront el maciu del Montseny i un xic a dreta el turó i castell de Montsoriu. A poc més d'un quart la vall comença a estrènye's i el camí a revoltar un xic, trobant-se a la mitja hora d'haver deixat la carretera, la fita partió de termes

de Breda i Riells. Als 5 minuts es troben a mà dreta les runes de l'antic casal o castell de can Pega a pocs passos de la casa de dit nom, prop la qual es deixa el camí que pel coll de Llabora, pla de Fogueres i Feixa llarga puja a Santa Fe en cosa de 4 hores. La vall s'estreny més, trobant-se encara terres de conreu i als 5 minuts es deixa a mà esquerra la Casa Nova de Fogueres, passant als pocs més per sota can Iscle que queda a la mateixa mà.

El paisatge esdevé més pintoresc i el camí passa ja per terrer emboscat tenint a l'enfront la carenada de Sarrovira amb els espadats esqueis del turó de Morou. Als 10 minuts es baixa a la riera que s'atravessa prop del seu aiguabarreig amb la de les Nogueretes, seguint-se per sa vora esquerra. El camí segueix vers el N.-NO. per entre prats i conreus, deixant a una i altra banda i més o menys properament alguna que altra casa o pagesia. Als 5 minuts, prop de can Roig es deixa el camí que pel pla de Saba i coll de Font de Cots puja a Santa Fe, en unes 2 hores i mitja, i a cosa d'un quart i passant properament per can Manuel i can Fortuny i can Sastre, es baixa i atravessa la riera Xica, que allí s'ajunta amb la de Riells. Passada aquella es puja en 5 minuts a la casa i molí de

can Joia i en altre tant s'arriba a l'església de Sant Martí de Riells, parròquia del poble del mateix nom.

Riells és un poble de cases i masies escampades per una de les valls més encisadores de tota aquella regió, formant terme municipal amb Sant Llop de Viabrea. La seva església es troba a uns 420 metres d'altitud, és d'estil romànic i està en lloc delitós voltat d'alzinars, sobre la propera riera. Del peu de l'església es baixa en cosa de 10 minuts a les vores de la riera rodejada d'exhuberant vegetació, atravessant-la per un rústec pont de fusta en direcció NO. i pujant per un corriol en altres 10 minuts a can Pere Arnau, on es deixa aquella formosa clotada. Seguint vers el N. per sobtada pujada que va giravoltant, als 20 minuts s'atravessa una petita ribera, sota el coll de Terresos, en la qual es troba la font dels Ases, i al mig quart més es guanya el collet del corral d'en Pere Arnau, prop del mateix i amb bella vista sobre els trencalls del Morou, trobant-se a uns 675 metres sobre el nivell del mar, tenint a l'esquerra pregona clotada. Al mig quart més es passa per sota can Bernat, des de la qual es devalla a la ribera atravessant-la i seguint un camí en

zig-zaga per entre castanyers i direcció O., pujant a câ l'Oveller en cosa d'un quart d'hora, la qual queda a l'esquerra i als pocs passos. Seguint per un viarany que passa molt prop de la carena es va en 7 minuts a la collada o collet de dit nom, passant prop de can Sac i davallant suaument en uns 10 minuts, a una clotada, on es troba a la dreta el corriol que puja d'Arbúcies. Atravessada aquella en una gran recolzada, en altres 10 minuts es puja a la casa dels Bimanés que queda a l'esquerra del camí, el qual va pujant per la vora esquerra del riberal que va estrenyent-se, deixant enrera la vista sobre el Montsoriu i un dilatat horitzó. El camí va revoltant per aquells vessants; als 20 minuts escassos es passa per una clotada atravessant torrentera que davalla de mà dreta i en altre tant aproximadament es puja per entre una faigeda en explotació, no molt curosa, a la font de la Teula, origen de la riera de Breda, de bell recorregut. Als pocs passos en amunt s'entra a la vall de Santa Fe, es troba el camí a dreta que vo de Villa Teresita, es passa tocant una torra, s'atravessa el riu per una palanca i es puja a l'ermita i hospedatge de Santa Fe, enclavada al bell mig d'aquella pintoresca vall arredossada als alts cims de la carenàda montsenyencà.

DE BREDA AL CASTELL DE MONTSORIU I SANTA FE

(6 HORES)

Es surt de la vila de Breda per la nova carretera d'Arbúcies, la qual es segueix cosa d'un quart d'hora fins a les vores de can Valent, can Rafeló i can Climent, on s'agafa un camí que igualment segueix la direcció N., per entre terres de conreu i porta en altre quart al torrent de Vilaseca, sota can Manta, el qual s'atravessa, pujant seguidament en uns 5 minuts a can Guerola. Sota d'aquesta darrera casa s'emprèn, vers el N. sempre, altre camí que baixa fins a la clotada de Coma-Fosca, en la riera de Rapiaix, de visió altament pintoresca. Seguint aigües amunt de dita riera, es va en un quart a la casa nova del Traginer i en 10 minuts més a la de Coma-Fosca, que dóna nom a la clotada, prop l'aiguabarreig de dues diferentes torrenteres. Amunt sempre en igual direcció es puja a la mitja hora més a l'indret de can Baldiri, que queda a l'altra banda, i en cosa d'un quart

s'arriba a coll Castellar, prop la casa del seu nom i a uns 475 metres sobre el nivell del mar, essent el nus o lloc d'unió de les serres del Montseny amb el turó de Montsoriu. Des d'aquest coll i seguint un petit viarany, es puja fortament pels vessants del turó de Montsoriu i en cosa de 20 o 25 minuts es guanya el seu cim en el qual es troben les ruïnes imposantes del seu antic castell.

El castell de Montsoriu, un dels més importants de nostra terra i de llarga i honrosa història que darrerament ha pertenescut a les famílies de Matamala i Saleta, es troba al bell cim d'un turó avençat o contrafort del Montseny, a una altitud de 640 metres sobre el nivell del mar, aproximadament, amb una vista esplendenta sobre la vall d'Arbúcies i serres que l'envolten. L'obra fortificada constaba de tres diferents recintes, de qual existència i importància ne són prova palesa els actuals enderrocs amb ses muralles emmarletades, esquarterades torres, voltes mig esfondrades i altres vestigis de son passat, dels quals l'eura i els esbarzers s'estan ensenyorint.

Del cim de Montsoriu es davalla novament al coll Castellar en cosa de 20 minuts, des del qual

en una mitja hora es puja al pla i casa de Fogueres, a cosa de 625 metres d'altitud. Aquí es troba el camí que puja directament de Breda, tot gaudint de bella vista sobre el macís del Montseny oriental coronat per l'alterós turó de Les Agudes, i que al cap d'un quart d'hora passa per Sant Climent i en altre tant per can Romualdo; emprenent tot seguit una forta pujada que deixant can Villacrosa a la dreta, arriba fins al planell de la Feixa Llarga, a uns 900 metres d'altitud i distant cosa de tres quarts d'hora de la casa darrerament esmentada. Des de la Feixa Llarga, lloc de formoses vistes panoràmiques, i on es troba un camí que puja d'Arbúcies, passa als tres quarts per la casa dels Bimanés i puja en mitja hora llarga a la font de la Teula i vall de Sant Fe.

. . . . . .

El trajecte o troç de Breda a Montsoriu pot fer-se avui per la nova carretera d'Arbúcies fins al coll de l'Orri a uns 230 metres d'altitud, dirigint-se després al de Talavera, distant cosa de mitja hora al N. i el qual es troba a uns 420 metres altitud, des del qual en uns 40 minuts de fadigosa pujada, s'assoleix el cim de Montsoriu, guanyant-se temps.

D'HOSTALRIC A ARBÚCIES I SANTA FE

(3 HORES DES D'ARBÚCIES)

Hostalric és una vila de menys de 1,500 habitants, situada a la vora esquerra del Tordera i a una altitud d'uns 85 metres sobre el nivell del mar, dalt un turó o serrat coronat per un castell o antiga fortalesa. La vila està formada principalment d'un llarg carrer i una gran plaça i sa part vella està voltada de muralles i altes torres que li donen un típic aspecte. La seva església parroquial no ofereix res de notable. Té estació de ferrocarril en la línia de M. Z. A., distant 64'300 quilòmetres de la nostra capital.

D'Hostalric a Arbúcies hi ha una bona i pintoresca carretera d'un recoregut de 15 quilòmetres i mig aproximadament. La carretera passa per l'hostal de la Conna, proper a la vila, per a prop dels pobles de Gaserans i Grions i troba a sa esquerra la que ve de Breda construïda recentment, passant i creuant el formós rieral d'Arbúcies. Avui per anar de la nostra ciutat a la dita vila d'Arbúcies pot se-

guir-se la nova carretera que surt de Breda, passant pel coll de l'Orri ajuntant-se a l'anterior tal com queda dit, a cosa de la meitat de son recorregut.

Arbúcies és una vila de rialler aspecte, situada a uns 300 metres d'altitud, a ambdues bandes de pintoresc rieral i en el faldars de la serra montsenyenca, essent un bon centre d'excursions per les seves encontrades i per les de les Guilleries. La població té uns 2,000 habitants i bones fondes, estant dividida en dues parts, la moderna, vora la riera i formada de cases modernes i bonics xalets, i l'antiga, de típic i escaient aspecte, amb plaça de rodona porxada i una parroquial església, d'estil gòtic, baix l'advocació de Sant Quirse. Demés de les carreteres que la uneixen amb Breda i Hostalric, té les de Viladrau i Sant Hilari, de bells recorreguts.

Sortint de la vila pel carrer Major, es puja suaument per entre bonics castanyerars i alguna terra de conreu. A la mitja hora, aproximadament i quasi a l'assolir la carena, es troba la casa nova d'en Lleonart, tenint a l'enfront l'espadat cim de Les Agudes i un xic a l'esquerra el turó d'Arenys. Als pocs minuts s'arriba a la carena en un lloc d'embrancament de

camins, que venen de la pròpia vila d'Arbúcies. El camí va planejant per una estona entre terres de conreu fins a les envistes, vers l'esquerra, de can Pla. Es segueix per ombrejat camí, tenint sempre al davant el nomenat turó d'Arenys, arribant-se en altra mitja hora a una frondosa torrentera amb una fonteta a la vora esquerra del camí. Als 5 minuts es troba nova bifurcació de camins, i prenent el de l'esquerra s'emprèn costosa pujada per entre vells castanyers fins arribar en un quart llarg a can Rotés, a una altitud d'uns 800 metres sobre el nivell del mar, qual casa queda a l'esquerra del camí. Al mig quart es deixa una font vora el camí i en altre tant, aproximadament, s'assoleix el pla de la Feixa Llarga, que cal atravessar seguint vers els S.-SO. El bon camí continua vers a la casa de Coll de Té i pla de l'Espinal; deixant-lo a la dreta es davalla suaument i s'arriba als 20 minuts al coll de la Ventosa tenint a la dreta Els Esqueis i enfront Les Rovires i cim de Morou. Als 20 minuts més a l'ésser a una sotalada es troba a l'esquerra el camí que puja de Riells i Breda, i en cosa d'uns 10 minuts més es puja a la casa dels Bimanés. Tenint el fondal a l'esquerra i deixant enrera una bella vista sobre el turó i castell de Montsoriu es va pujant i revoltant per entre la fai-

geda, arribant a la mitja hora llarga a la Font de la Teula i als 5 minuts més a la vall de Santa Fe, prop l'ermita i hostatgeria, passant per la veïna torre de Llavaneres i trobant a mà dreta el camí que ve de can Trompu o Villa Teresita.

D'HOSTALRIC A MONTSORIU I RIELLS

(3 HORES, 15 MINUTS)

Es deixa la vila d'Hostalric per la carretera d'Arbúcies que als 10 minuts deixa a la dreta el popular hostal de la Conna. Des d'aquí o des del mateix encreuament de la carretera amb la via, es baixa al pont del ferrocarril i a la riera, devent passar a l'altre banda on es troba un camí que en direcció NO. porta en cosa d'uns 20 minuts a can Xacó, gran masia, des de la qual en uns 5 minuts, aproximadament, es va câ l'Urgellés i câl Capità, distant uns 10 minuts de l'església de Gaserans, antiga dependència del monestir de Breda, situada a uns 150 metres d'altitud, i a la qual no cal pas arribar. Des de câl Capità en 10 minuts de pujada es va

a can Tusell i a la mitja hora s'arriba a can Clatell i veí turó de la Torra de la Mora, a més de 300 metres d'altitud sobre el nivell del mar, i en el qual hi han els enderrocs d'antiga torra. Des d'aquest lloc es baixa en menys de mitja hora al coll de l'Orri, a 230 metres d'altitud, s'atravessa la carretera de Breda a Arbúcies, i seguint vers el N. es guanya en mitja hora més el coll de Talavera, que es troba a una altitud de 420 metres, des del qual en 40 minuts més es puja a Montsoriu, a uns 640 metres sobre el nivell del mar.

De Montsoriu es baixa en direcció N.-NO. i cosa de 20 minuts al coll de Castellar, 475 metres altitud, des del qual i seguint per bon camí vers el NO.-O., es puja al quart de distància, a la gran casa de Fogueres, de Montsoriu, a l'extrem del pla de dit nom, a uns 625 metres altitud i prop d'una font al peu del serrat de can Tabal. Al mig quart seguint vers ponent es va a la casa nova de Fogueres; poc després es passa per sobre can Guita i la casa de Breta, trobant-se a cosa d'un quart i a mà dreta el camí que ve d'Arbúcies. Als 5 minuts es baixa a la clotada de Breta, torrentera que neix a les Fontiques i va a parar a la riera de Breda, que s'atravessa, pujant als pocs minuts prop de can Belluga per un bon camí carreter que se-

gueix vers el S. fins a trobar la riera, que cal atravessar i per can Marlet i can Pelegrí es puja en 10 minuts a l'església de Sant Martí de Riells, pintorescament situada a la vora dreta de dita riera, que nascuda a Santa Fe, va a parar al riu Tordera.

D'ARBÚCIES A MONTSORIU

(2 HORES)

Lo millor per fer aquest trajecte és sortir de la pintoresca vila d'Arbúcies per la carretera d'Hostalric i seguir-la cosa de mitja hora per deixar-la a mà esquerra poc abans d'arribar a can Verdaguer, al peu de la mateixa, a l'enfront de can Pasqual, que queda a l'altra banda de la riera, i no lluny del pont sobre d'aquesta. El camí a seguir, que no és altre que un petit viarany, puja dretureament en direcció S.-SO. i cosa de 25 minuts a la casa de la Janeta, en un delició fondal i prop d'una font que es deixa a l'esquerra del camí. Abans d'arribar-hi es passa per vora una arruïnada pagesia, a cosa d'un quart de distància de la car-

retera. De dita casa continua el camí seguint la mateixa direcció general i als 15 minuts es troba can Pendó i altra font, des de la qual en menys d'altre quart es puja a coll Castellar, a una altitud de 475 metres sobre el nivell del mar i lloc d'afluència dels camins que pugen de Breda i del pla de Fogueres, tot unint el Montseny amb el turó avançat de Montsoriu.

Del coll de Castellar, prop del qual es troba la casa del seu nom, s'emprèn la pujada per un corriol que serpenteja per aquell vessant i guanya en cosa de 25 minuts el cim del turó de Montsoriu, a uns 640 metres d'altitud, en el qual s'aixequen els restes pintoresc s de l'important castell, que tant atrau l'esguard i l'atenció de l'excursionista.

. . . . . .

També pot fer-se aquest trajecte sortint d'Arbúcies vers el S. per pujar a can Callís, en un petit coll, baixant seguidament al torrent de can Gall, a mig quart de la població. Atravessant aquest, es puja en altre tant al collet de la Costa d'en Malla, sobre can Casacremat, baixant en igual temps al torrent de Pontcremat, aiguabarreig de dues altres torrenteres ben properes que cal atravessar. Passada la segona

d'elles, es va en cosa d'un quart a la font d'en Roc en un fondal que s'ha de remuntar durant uns 5 minuts i trobant després un camí carreter, es puja en altre quart al collet i casa de Sant Climent, a uns 615 metres d'altitud. Aquí es deixa a mà dreta el camí que va a Riells, distant cosa de tres quarts d'hora, i el de Santa Fe, per la Feixa Llarga, i seguint vers el SE. en uns 15 minuts s'és al pla i casa de Fogueres, a uns 25 minuts de coll Castellar, distant uns altres 25 minuts de Montsoriu.

DE SANTA FE ALS TURONS DE L'HOME I DE LES AGUDES

(3 HORES)

De l'ermita i hospedatge de Santa Fe, passant per la propera font del Prat i per can Casades, i atravessant la carretera o bon camí que puja de Sant Celoni per Moscaroles i va cap a Sant Marçal i Viladrau, es va a la masia de can Camps, distant un quart llarg. A son

dessota comença una forta pujada i ja no es troba cap altre casa. El viarany gens perdedor, fa contínues ziga-zagues per entre espessa faigeda, que actualment s'està aclarint i en cosa d'uns tres quarts o una hora, es guanya la carena en el coll del Vent, a uns 1,500 metres d'altitud i des del qual ja es disfruta de bella vista vers ambdós vessants. Trencant i pujant vers la dreta NO.-N., a la mitja hora s'assoleix el turó Gros, a més de 1,650 metres d'altitud, havent deixat a n'aquell coll el camins del coll de Santa Elena, i el que davalla vers els pobles del Montseny o de La Costa. Seguint per la carena, als 10 minuts es va al veí turó de Coll ses Basses i en poc més d'altre tant es guanya el de l'Home, a uns 1,715 metres d'altitud hipsomètrica. Continuant per camí carener, que a voltes passa pel caire mateix de la serra, que ha anat revoltant vers la direcció NE.-E., i seguint per terrer rublert a estones de pedruscalls i maleses, es va en cosa d'una hora al coll i cim de les Agudes, a més de 1,740 metres sobre el nivell del mar, dominant les veïnes valls de Sant Marçal i Santa Fe, la d'Arbúcies, les serralades de Matagalls i les Guilleries, extenent-se la vista per dilatats horitzons fins al mar i fins els Pirineus llunyadans.

Si de Santa Fe vol anar-se directament al turó de les Agudes escursant la caminada bon tros més de mitja horeta, cal empendre el camí en direcció N.que surt de la vall, tot atravessant el riu per un pontet i entrant a cosa d'un quart a la faigeda que cobreix el pla de Ginebrons i arriba al de l'Espinal, distant cosa d'altre quart. Aquest planell o collada es troba a uns 1,250 metres d'altitud i és lloc d'afluència de diversos camins. Tocant les parets de les noves construccions que aquí es porten a cap, es deixen a dreta els camins de Massanés i Sant Marçal, i s'emprèn un viarany que va revoltant per entre brosses i matolls i alguna faigeda, encara respectada, guanyant el desnivell del terrer. Així es va pujant per aquell vessant cosa d'una hora fins arribar a la font del Briansó, naixement superior de la riera que atravessant la vall de Santa Fe s'aboca per l'engorjat de Gualba per anar a parar al Tordera. La font està a cosa de mitja costa, a uns 1,500 metres d'altitud. En amunt la pujada esdevé més dreta i fadigosa, més amb cosa d'uns 50 minuts es pot guanyar la carena en el mateix collet de les Agudes, distant menys de 10 minuts d'aquest enesprat turó, terme de tan llarga serralada.

DE SANTA FE AL TURÓ DE MOROU

(1 HORA 30 MINUTS)

Sortint del santuari o ermita de Santa Fe, s'atravessa la riera a son bell dessota i passant per la vora de la torre de Llavaneres es va a la font de la Teula, a la sortida de la vall i a uns 10 minuts escassos de distància. Aquesta font, naixement de la riera de Breda, és troba en un pintoresc racer, voltada de fagedes, en la part superior de formós fondal format pels trencats vessants del turó d'Arenys i els espadats esqueis del de Morou. Per pujar a n'aquest cim podria seguir-se vers la dreta i guanyar, no sens dificultat, el mateix; mes és preferible continuar en avall fins prop als Bimanés, cosa distant uns 20 minuts, baixant-se seguidament a la riera que cal atravessar, per remontar el vessant oposat i empendre l'ascenció per guanyar el cim després d'una hora de fadigosa pujada per terrer emboscat i dolent a tot ser-ho.

El cim de Morou té uns 1,315 metres sobre el nivell del mar i junt amb els penyalars o es-

queis de la Mosquera, la Grapissa, la Cornera i altres, formen i coronen un maciu o serralada plena de cingleres, i de magestuós aspecte vista des de la part o vessant de Riells, oferint diferentes canals accessibles penosament per l'existència de maleses i grans llocs granítics que a volltes barren el pas. La vista des de'l cim és bella i força interessant, principalment vers el riberal de Breda, valls de Riells i Arbúcies i cims de Montsoriu i les Guilleries.

DE SANTA FE AL TURO D'ARENYS

(1 HORA 30 MINUTS)

De l'ermita de Santa Fe a la font de la Teula s'hi va en cosa de poc més de mig quart, tot atravessant la riera que davalla vers les valls de Gualba i el Tordera. De la font es baixa a la casa dels Bimanés, seguint un bonic viarany entre fagedes, arribant-hi en cosa d'uns 20 minuts. De la casa es baixa a una fondalada en un mig quart aproximadament, la qual presen-

ta una grossa recolzada. Allí es deixa a mà dreta el camí de Riells i Breda i es puja pel de l'esquerra passant al quart d'hora pel collet de la Ventosa i en altre tant s'arriba a la casa de la Feixa Llarga, on se troba altre camí que ve de Santa Fe passant pel pla de l'Espinal i el qual s'ha d'agafar en direcció N. pujant per terrer emboscat i en cosa d'un quart llarg a la casa de coll de Tè, situada a més de 1,000 metres sobre el nivell del mar, en la carena d'un serrat o contrafort entre els turons de Massanés a ponent i el de coll de Te o d'Arenys a llevant. Si es vol escursar el camí, a l'ésser a la fondalada dels Bimanés cal deixar-lo a la dreta i pujar dreturerament cap a dit serrat de coll de Te. Des de la casa d'aquest nom en altre quart d'hora i per dolent terrer pot guanyar-se el cim del turó d'Arenys o de l'Areny, a uns 1,200 metres d'altitud, amb bella vista panoràmica vers el pla d'Arbúcies, les Guilleries, la Selva i el més llunyà Empordà, després d'un teixit de vàries serralades, oviradores des d'aquest cim, un dels menys visitats de tot el Montseny, i que no deixa de ser força interessant.

DE SANTA FE A SANT MARÇAL

(2 HORES)

De l'ermita de Santa Fe es va a can Casades en un parell de minuts, on se troba el bon camí que porta a Sant Marçal i Viladrau marcat tot ell quilomètricament. Al mig quart s'atravessa el riu per un rústec pont i als 5 minuts més es deixa a mà dreta el camí de Villa Teresita sortint del pla de la vall i entrant en bonica fageda que pobla tot el pla dels Ginebrons, i en cosa d'un quart per ample camí carreter mena al pla de l'Espinal, on s'està construint una edificació aprofitant els restos del projectat sanatori que volia construir-s'hi anys enrera. Aquí, a una altitud de 1,250 metres aproximadament, es deixa a l'esquerra el camí que porta a la font del Briansó i les Agudes i a la dreta el que davalla cap a Massanés i emprenent el de l'enfront vers el N. es comença a revoltar la base de les Agudes per un pintoresc i bon camí de muntanya de bell aspecte i des del qual s'obiren formosos panorames. Als pocs passos

del coll de l'Espinal es troba el quilòmetre 2 emprenent una davallada, un revolt i una pujadeta per aguanyar en cosa d'un quart un contrafort després de la serra. Fent novament lo mateix es guanya en uns 10 minuts altre contrafort deixant i atravessant en un revolt nova torrentera que com l'anterior porta un petit caudal d'aigua; i als 10 minuts més s'arriba a altra bella revoltada al peu d'encisadora canal que davalla de les Agudes com les anteriors portant major caudal d'aigua que va saltironejant per aquell vessant. Pujant novament es guanya en pocs minuts altre collet d'un nou contrafort de la serra i als pocs passos es troba el quilòmetre 4 continuant la pujada pel lloc anomenat la Roca de la Cambra que té a l'esquerra l'imponent maciu de les Agudes. Passat aquest lloc ve una revoltada definitiva canviant-se de panorama i emprenent la direcció N. per un camí rodejat de fagedes que baixa un xic de primer per pujar poc després tenint a la dreta el fondal de la riera de Vilanova. Seguint sempre el mateix camí en cosa de mitja hora es guanya el coll de ses Farreres a més de 1,000 metres d'altitud, descobrint-se bella vista vers les Guilleries i els llunyants Pirineus. Aquí es troba un camí, a la dreta, que puja

d'Arbúcies i seguint en direcció contrària es deixa als pocs passos el quilòmetre 6. Seguidament es continua baixant i revoltant fins a un nou collat a cosa de 10 minuts; i en altre tant i deixant a esquerra i sota el camí les cases del Puig, s'arriba a Sant Marçal situat després del quilòmetre 7 i sota el coll del seu nom.

D'ARBÚCIES A SANT MARÇAL

(3 HORES 45 MINUTS)

Se surt de la vila per la nova carretera de Viladrau, trobant una petita font en el quilòmetre 3 i deixant aquella a la dreta a poc més d'altre mig quilòmetre. Emprenent per regular camí a la mitja hora d'haver abandonat la carretera s'atravessa per un pont d'obra, aquell formós rieral, arribant en pocs minuts a mas Oller i en poca estona més a can Silvestre, can Caupena i can Monjo, totes elles agrupades. Passant per bella clotada d'esplèndida vegetació per entre la qual es sent remorejar les aigües d'ombrejada torrentera, es troba un embrancament de camins, i a poc més un altre per

entre terres de conreu. A l'esquerra s'aixeca amb tota altivesa l'espadat turó de les Agudes. A cosa de mitja hora de can Silvestre s'arriba a la casa del Planot, passant igualment per les de Santa Envira i el Solei. Aquí el camí emprèn forta pujada en ziga-zaga fins a la casa del Campàs a cosa de 20 minuts, deixant-se allavors el bon camí. Continua la pujada per entre bosc d'alzines i algun castanyer i atravessant un reguerot es guanya en altre tant un petit ras des del qual s'obira dilatat panorama. Als 5 minuts es passa una torrentera i es va revoltant tot veient al lluny la carretera de Viladrau que va serpentejant per la costa. Deixant a mà dreta la casa de la Nespla, es continua pujant endintzant-se per entre espesa faigeda i atravessant un poc important torrent, després del qual es reprèn forta pujada per espai de prop una horeta, passada la qual planejant una miqueta s'arriba a la carena de la serra trobant a l'esquerra prop del collet el camí que ve de Santa Fe, seguint el qual en cosa de 10 minuts o un quart es baixa al santuari de Sant Marçal, deixant a l'esquerra el serrat de la creu dels Tres Bisbats, partió d'aigües dels riberals d'Arbúcies i del Tordera, que segueixen direcció contrària per retrobar-se més avall.

DE L'ESTACIÓ DE BALENYÀ A VILADRAU I SANT MARÇAL

(2 HORES DES DE VILADRAU)

L'estació de Balenyà es troba a 59 quilómetres de la nostra ciutat en la ferrada via de Sant Joan de les Abadeses. Del proper encreuament de carreteres, arrenca la de Viladrau passant als tres quilòmetres pel poble de Seva que queda principalment a sa esquerra. La carretera que segueix la direcció general E. NE. deixa als cinc quilòmetres les terres de conreu i s'endinza per entre boscúries, pujant en continues revoltades fins a guanyar els vessants de la rierra Major, de pintoresc recorregut, deixant a ses vores grans i típiques masies com les de Sobrevia i Masvidal, situada aquesta prop i sobre l'enforcament de la carretera, amb la que ve de Vic i Sant Julià de Vilatorta, passant pel coll de Romagats. Als 16 quilòmetres es troba enclavada la població de Viladrau gaiament situada en un serrat separació d'aigües d'una de les branques de la dita riera Major

amb la d'Espinelves que se li ajunta a Ossormort, haven deixat bon tros abans d'arribar-hi, l'anomenat Apeadero i el camí de Sant Segimon. Des de Balanyà a Viladrau hi ha servei públic d'automòbils.

Viladrau és un poble d'uns 500 habitants, situat a 840 metres d'altitud hipsomètrica en els faldars de la gran serra de Matagalls. La població és de bell aspecte amb cases típiques i moderns xalets i els confortables hotels Bofill i ca la Rita. L'església parroquial, dedicada a Sant Martí, no té res de particular. Viladrau és un bon punt de partida per excursions montsenyenques i un lloc d'estada altament agradós.

Sortint de Viladrau en direcció S., als 5 minuts es passa per la font d'en Miquel, seguint bon camí tot esguardant el maciu de Matagalls des de Sant Segimon fins a coll Pregon. Als 5 minuts es deixa a dreta el millor camí i es revolta un xic pujant pel de l'esquerra en direcció SE. que en cosa d'un quart guanya la carena d'un contrafort de serra sobre can Martí que queda a la dreta i sota el camí i des de la qual es gaudeix de bella vista vers abdós vessants. Aquest camí està tot ell marcat quilomètricament començant a Santa Fe i acabant a Viladrau passant per Sant Marçal, trobant-se dita carena entre les fites o pedres que

marquen els quilòmetres 14 i 13. El camí continua vers el S. primer i vers E.-SE. després, no tardant a obirar-se el maciu de les Agudes, i passat el quilòmetre 12 es guanya el coll de Buc de Riol, a més de 1,000 metres d'altitud i a una mitja horeta de l'esmentada carena o serrat. Aquest està obert en un contrafort que baixa de coll Pregon, tenint a l'esquerra una bella clotada i la riallera vall d'Arbúcies i a l'enfront el maciu de les Agudes i collada de Sant Marçal, deixant a la dreta el de Matagalls i un viarany que hi porta. A la mitja hora del collet esmentat i després d'haver passat per les anomenades roques del castell de Buc de Riol es guanya altre petit coll des del qual i després de bella revoltada es baixa i atravessa als 10 minuts el fondal de Riu Gros que ve de ponent, trobant-se poc després el quilòmetre 8, i pujant en cosa d'un quart llarg al coll de Sant Marçal, des del qual i deixant a l'esquerra el serrat i creu dels Tres Bisbats es baixa en pocs minuts a l'ermita i hostaleria de Sant Marçal, situada a son bell dessota i al començ de la seva vall rublerta de vegetació i regada pel Tordera nascut en aquella vessant.

DE SANT MARÇAL A LES AGUDES

(2 HORES)

Per anar dretureramen des del santuari de Sant Marçal al cim de les Agudes, no es necessita cap indicació. El pas està a la vista de l'excursionista; el camí no és altra cosa que una dreta canal que s'obra prop del fondal, després d'haver-lo passat per sobre o per sota les cases del Puig, i puja recta i sobtadament quasi fins dalt la carena sota el collet de les Agudes per terrer trencat, ple de pedruscall que dificulta un xic l'avençar camí, durant el qual no es troba ni casa ni font ni més arbre que un petit nombre de faigs en la part superior. Aquest recorregut pot fer-se en menys de dues hores tenint en compte lo fadigós de l'ascenció que requereix algun descans.

Per no ésser tan pesat, molts fan més còmodament l'ascenció anant a revoltar pel camí de Santa Fe, pujant en 20 minuts al coll de ses Farreres, a més de 1,000 metres d'altitud, per revoltar el maciu de les Agudes fins al mateix pla de l'Espinal que es troba als 1,250 i a uns

cinc quarts dedistància, per a des d'allí pujar per un corriol cap a la font del Briansó en una hora i en altre tant assolir el cim de les Agudes. Per fer aquest itinerari es necessiten més de tres hores i mitja. Per això és de recomanar fer l'ascenció a les Agudes des del Santuari de Santa Fe i la davallada vers la vall de Sant Marçal sia per anar a parar a dita ermita, sia per dirigir-se directament als pobles de Montseny o de La Costa.

DE SANT MARÇAL AL CIM DE MATAGALLS

(2 HORES 45 MINUTS)

És aquest altre dels itineraris més interessants, per lo pintoresc, per fer l'acenció al Matagalls. El camí puja quasi continuament per entre fagedes, un bon xic malmeses algunes d'elles, sens trobar cap casa ni atravessar cap torrentera. Al sortir del santuari de Sant Marçal es deixa el camí que puja vers el collet i es davalla fins a la propera i ombrejada font, única que es troba per aquests indrets. Aquí

es deixa a l'esquerra el camí que baixa vers el poble de Montseny i es comença la pujada tot revoltant per aquells vessants seguint la direcció general de NE. a SO., quasi O. a voltes, per guanyar en cosa d'una hora de caminar l'anomenat coll Parany, que es troba ja als 1,360 metres sobre el nivell del mar. Continuant la pujada, a la mitja hora més s'és al coll de ses Portadores, a uns 1,450 metres d'altitud, des d'on en altre tant aproximadament es puja a coll Pregon, a més de 1,500 metres d'altitud hipsomètrica i des del qual es gaudeix de bella i explèndida vista panoràmica vers abdós vessants. El viarany revolta aquí un bon xic per arribar en cosa d'un quart al collet de l'Home Mort i en uns 20 minuts més s'assoleix el cim culminant de la serra de Matagalls o Montseny occidental, on es troba la ja tradicional creu successora de les que han vingut ocupant aquest lloc.

La serra de Matagalls, qual cim culminant es troba als 1,700 metres d'alçària, presenta trencats vessants vers el N. i més suaus pendents vers el S., amb un terrer pedregós de primer i amb pasturatges un xic més avall. Des del cim es disfruta d'una de les vistes més explèndides de que puguin guadir-se des de les muntanyes de la baixa Catalunya.

DE VILADRAU A MATAGALLS

(3 HORES)

Es surt de Viladrau per bon camí que segueix la direcció S. i passa per la veïna font d'en Miquel, revoltant un xic pel vessant de pintoresca torrentera i arribant als 20 minuts a la carena de la serra sobre can Martí. Seguint vers el S. pel camí de Sant Marçal marcat quilomètricament, en cosa d'un quart es guanya el coll de Buc de Riol, a més de 1,000 metres sobre el nivell del mar i des del qual es gaudeix bella vista vers abdós vessants. Aquí es deixa el camí de Sant Marçal i es volta vers la dreta SO. arribant als 10 minuts a coll de Joan, des del qual i tot salvant els començos de trencades torrenteres que van vers la riera Major es va en mitja hora més a coll Sa-Vena, on comença un petit i perdedor corriol que puja per dolent i emboscat terrer fins assolir al cap d'uns tres quarts el coll Pregon obert en la carenada de la serra, a uns 1,500 metres d'altitud, on es troba el camí que puja de Sant Marçal. Des d'aquí, pel dret o revoltant un xic cap el collet

de l'Home Mort, pot assolir-se en cosa de mitja hora llarga el cim culminant de la serra de Matagalls en el Montseny occidental.

També pot anar-se de Viladrau a Matagalls sense pujar al coll de Buc Riol, baixant directament a la riera per un bon camí carreter i passant prop diferentes cases, per pujar després tot dret pels vessants de la serra coberts de boscúria i maleses fins a dalt de coll Pregon fent una fadigosa ascenció. Per això és de recomanar l'itinerari anteriorment indicat.

DE L'ESTACIÓ DE BALENYÀ AL BRULL I SAN SEGIMON

(3 HORES, 30 MINUTS)

Prop mateix de l'estació del ferrocarril i hostals propers, es troba la carretera provincial de Tona a Viladrau, que allí creua amb la de Vic i deixa aquí a l'esquerra la de Taradell. Als tres quilòmetres es troba el poble de Seva a mà esquerra de la carretera.

Seva està consituït per un agrupament de menys d'un centenar de cases, a redós de la seva església parroquial de moderna façana gòtica i airosa torre romànica que es destaca a son bell damunt. Abans d'arribar al poble, el qual es troba a uns 620 metres sobre el nivell del mar, cal deixar la carretera en un sobtat revolt que fa la mateixa i empendre a sa dreta per un corriol en direcció SE. que puja entre petits alzinars i creua el camí de can Casademunt, que queda a no gairre distància, per arribar al cap d'una hora de caminar, al peu de l'església de Sant Martí del Brull ,situada a prop les runes d'antic castell.

El Brull és un poble de poques cases que forma municipi amb La Castanya i altres caserius. La dita església, de típic aspecte, es troba edificada als 750 metres d'altitud i en l'interior de la volta de l'absis hi han unes antigues pintures murals. Aquí es troben els dos diferents camins que pugen d'Aiguafreda.

Deixant dita església a mà dreta es segueix un regular camí en direcció E. que va pujant per terrer emboscat fins el lloc nomenat els Esqueis, havent deixat abans a la dreta el camí de coll Formic i La Castanya, a cosa d'una

mitja hora. En altre tant, i per contínua pujada es va a trobar els vessants esquers del torrent de la Pomereta, prop la font del seu nom i sota el turó dels Esqueis, no molt llunyà. A l'enfront es té com a guia segur el macís de Matagalls i així es va seguint cosa d'un quart llarg fins al coll del Camp de Cinc Sous, que es troba ja a una altitud aproximada als 1,250 metres. A la dreta es deixa el camí que ve de coll Formic i el que puja a Matagalls, i seguint vers la direcció E.-SE., es baixa en uns 20 minuts a la riera de San Segimon tot obirant ja el santuari de dit nom. Atravessant dita riera, es segueix per sa vora dreta i en direcció marcadament N., pujant en cosa d'altres 20 minuts al collet de les Tres Creus, des del qual, en pocs minuts, es va a dit Santuari.

Sant Segimon és altre dels ermitatges o santuaris del Montseny llocs a posta pel repòs de l'excursionista, sense ésser tan freqüentat com el de Santa Fe i Sant Marçal i no estant obert més que una part de l'any. Està edificat a uns 1,260 metres sobre el nivell del mar i molt proper de la font dels Capellans i de la cova de Sant Miquel dels Sants. L'església no té res de particular.

DEL BRULL AL CIM DE MATAGALLS

(2 HORES, 30 MINUTS)

L'església de Sant Martí del Brull dista cosa d'una hora llarga de l'estació de Balenyà. De son peu, i deixant-la a mà dreta, s'emprèn el camí que en poc més d'altra hora porta a la font i torrent de la Pomereta, des de la qual en una mitja hora més s'assoleix el collet i alt pla del Camp de Cinc Sous, que es troba ja als 1,250 metres d'altitud. Des d'aquest lloc, deixant a l'esquerra el camí de Sant Segimon i a dreta el de Sant Andreu de la Castanya, es va pujant pels vessants d'aquell serrat en direcció a Llevant, fins assolir en cosa d'una hora l'alt cim de Matagalls.

Si es vol seguir millor camí, pot agafar-se el del Brull a coll Formic, que per suau pujada va en una mitja hora a la casa dita la Castanyera, a uns 5 minuts de la Morera, des de la qual, en altre mitja hora es puja a la de la Font de Faig, a un quart de dit coll Formic. Aquí es deixa a mà dreta el camí que va al pla de la Calma i a l'enfront el que va al poble de Mont-

seny, i tombant a l'esquerra s'arriba als 10 minuts a la casa de Sant Andreu de la Castanya, prop de copiosa font, i en la qual es dóna acolliment a l'excursionista. Des de la casa es puja en mitja hora i direcció quasi Nord, a dalt del serrat del Camp de Cinc Sous, que arriba ben a la vora dels 1,300 metres d'altitud i des del qual, com queda dit, es va al cim de Matagalls en cosa d'una hora curta de forta pujada.

DE VILADRAU A SANT SEGIMON I A MATAGALLS

(3 HORES, 20 MINUTS)

Sortint de la vila per la carretera, pot seguir-se-la fins a prop de l'anomenat Apeadero, abans de l'encreuament amb la de Vic, sota l'indret de can Masvidal, i allí atravessar la riera Major per seguir un viarany que entre arbredes va pujant suaument en direcció S., fins a La Sala, típica masia i casa pairal del llegendari D. Joan de Serrallonga. També des de Viladrau i a fi de guanyar temps, pot seguir-se per un bon

camí en direcció SO., que a cosa d'un quart atravessa dita riera per pujar en poc més d'altre tant a dita masia, des de la qual, seguint vers el SE., i passant per can Bosc, es va en cosa de 20 minuts a la casa i santuari de l'Arola, entre dos petites torrenteres.

L'Arola, amb sa típica porxada i sa petita església, està a uns 900 metres d'altitud hipsomètrica, i els seus habitants acostumen a donar franc acolliment a l'excursionista. Actualment s'està tractant de fer-ne residència per un sacerdot que a l'estiu es quedaria a dalt a Sant Segimon. Prop de dita casa hi ha una font i un dels boscos de castanyers més notables de tota la regió. Passant per aquest i seguint la direcció general S., e puja als 20 minuts a la capella dita de l'Oratori, des de la qual en cosa de 10 minuts més es passa la petita riera del seu nom tot obirant pintoresca cascada en un delitós revolt del camí. Aquest comença a pujar fortament serpentejant per aquell vessant per arribar en menys de tres quarts d'hora al santuari de Sant Segimon, quasi al caire de la serra, el que fa sia ben obirador des de llarga distància.

Des de Sant Segimon continua el camí pujant per terreny trencat i pedregós, que als 10 mi-

nuts troba a mà esquerra la petita i encinglerada capella de Sant Miquel dels Barretons, a una altitud d'uns 1,340 metres. Amunt sempre, en direcció E.-SE., es guanya la carena de la serra amb menys de mitja hora, deixant a l'esquerra la clotada de la font de l'Escot; i arribant als 10 minuts Est a la font de Matagalls, la més alta d'aquests indrets. De la font es puja dreturerament al cim de Matagalls en cosa de mitja horeta, poc més o menys.

DEL BRULL AL PLA DE LA CALMA

(3 HORES)

Lo millor és seguir el camí de coll Formic, passant per les cases de la Castanyera, la Morera i la de la Font del Faig, distància que es pot recórrer en cosa de cinc quarts o hora i mitja, aproximadament. A coll Formic hi ha convergència de camins i és el lloc d'unió del Montseny, amb les derivacions de la serralada pirenenca i també el de les serres montsenyenques amb sa regió complementària del alt

pla de la Calma. La seva altitud és d'uns 1,150 metres sobre el nivell del mar. Trencant vers el SO.-O. es puja als 15 minuts al collet de Puigventós, sota la casa de dit nom, on es deixa un camí que vers el S. va a La Castanya, i seguint aquella mateixa direcció es va en una mitja hora a la casa de la Neu, trobant per aquells indrets el camí que puja de La Mora, a mà dreta. Aquí es canvia de direcció, seguint vers el S. fins a la inhabitada casa del Cafè, a cosa de 7 minuts, no lluny del corral d'en Figueres, en ple Pla de la Calma, tenint a dreta els fondals de la riera de la Baga i a l'esquerra els de La Castanya. Als 10 minuts més el camí bifurca: el de mà esquerra va quasi per la carena fins al cim de Roques Roges, a menys d'una hora i a una altitud de prop els 1,300 metres; el de la dreta ve al ras de Roques Blanques, en una mitja hora, el qual es troba a cosa de 1,250 metres altitud.

El Pla de la Calma és un gran ras o planell muntanyós, que estenent-se des de coll Formic al collet de Sant Martí, que el separa de l'espadat turó de Tagamanent, té una llargària total d'unes dues hores per mitja d'ample. És de trist aspecte, quasi sense vegetació i sense aigua fóra d'una font prop la casa del Cafè. En ses vessants es formen gran nombre de tor-

renteres que van a la riera de Vallfornés o de Cànoves, i a la de l'Avencó, principalment, tributàries del Mogent i del Congost. Per gaudir de bona vista és d'aconsellar l'ascenció al dit turó de Roques Roges.

D'AIGUAFREDA A LA MORA I PLA DE LA CALMA

(3 HORES, 40 MINUTS)

Aiguafreda és un petit poble situat a uns 400 metres d'altitud i a la vora esquerra del riu Congost, formant municipi amb diferents ravals i caserius. La seva estació de ferrocarril és la de Sant Martí de Centelles, en la via de Sant Joan de les Abadeses, que es troba en el raval de L'Abella i a 48 quilòmetres de nostra comtal ciutat. De L'Abella i atravessant el riu prop del seu aiguabarreig amb la riera de l'Avencó per un pont de tres arcades, es va seguidament al peu de la carretera i poble d'Aiguafreda, petita població de gai aspecte, amb una parroquial església del segle XVII segurament.

Sortint d'Aiguafreda per son extrem meri-

dional, es va vers l'Est a les cases de l'Avencó, distant sols uns 7 minuts, seguint després per la vora de la ribera dreta de dita riera per pintoresc camí fins a trobar a cosa d'altre tant l'aiguabarreig de les torrenteres de la Llubina i la Picamena, que formen aquella. Remuntant aquesta darrera se l'atravessa a cosa d'un quart curt prop de son enforcament amb la riera de la Baga i de la casa nova de Sant Miquel, des de la qual es va a can Picamena en altre tant aproximadament. Seguint sempre la direcció general NE., passant de primer per entre conreus i després per terrer emboscat i de forta pendent, es puja en menys d'una hora a can Clot, a pocs minuts de l'església de La Mora, parròquia de dit poblet.

La Mora està consituït per una trentena de cases i pagesies; la seva església, situada als 950 metres sobre el nivell del mar i al repeu d'un del contraforts despresos del veí pla de la Calma, no té res de particular, essent de míser aspecte i amb revingut campanar. Forma part del municipi del Brull. De l'església de La Mora es va en cosa d'un quart, i en direcció NE., a la Caseta, des de la qual, en altre tant, es puja al pla de Basau. Aquí es continua la pujada, arribant al quart d'hora al coll

de Puigventós sota la casa de son nom, a uns tres quarts de La Castanya i a cosa d'un quart al coll Formic. Del coll de Puigventós, revoltant vers el SO., es va al pla de la Calma i al cap d'una horeta s'és al seu punt culminant l'anomenat ras de Roques Blanques.

Si no es vol seguir tot el pla de la Calma, o bé s'ha d'anar després cap a coll Formic o La Castanya, és preferible no seguir el camí anterior, sinó altre que des de La Mora puja directament vers dit alt planell, seguint la direcció Est i guanyant-lo prop la casa de la Neu, escursant la distància de més de tres quarts d'hora.

D'AIGUAFREDA A TAGAMANENT I PLA DE LA CALMA

(3 HORES, 15 MINUTS)

D'Aiguafreda es va en pocs minuts a les cases i riera de l'Avencó que s'atravessa tot seguit en direcció SE. prop d'un vell molí. Seguint la mateixa direcció es puja pel serrat de Planelles, deixant aviat les terres de conreu i a

la mitja hora s'és a la font Amargosa, a uns 10 minuts de la casa de Puig Agut, que es troba a més de 600 metres sobre el nivell del mar. Des d'aquesta casa, i seguint encara més vers el SE., es va en cosa d'uns 20 minuts a sota can Soler, la qual queda a la dreta, emprenent-se forta pujada cap a la carena per sota del Purgatori i Puig Ponent, el qual es voreja a la mitja hora. A l'ésser prop de la carena hi han dos camins a seguir: el millor cap a l'esquerra per arribar a la mitja horeta al coll de Sant Martí, a uns 850 metres d'altitud, lloc d'afluència de camins i des del qual en menys d'un quart es puja al cim del turó de Tagamanent. L'altre consisteix senzillament en trencar un xic cap a la dreta S. i pel dret guanyar una mica fadigosament el dit cim amb cosa d'una mitja hora.

Tagamanent és un crespat turó que s'aixeca fins a la vora dels 1,065 metres sobre el nivell del mar, de vessants trencades i forma cònica, des del qual es gaudeix de bella vista panoràmica sobre el Congost, veïnes serres i dilatat horitzó. A son bell cim hi ha la seva parroquial església i dues o tres cases, entre elles l'hostal. Aquella és d'antic origen, de cons-

trucció senzilla, amb portalada romànica, de tres naus en son interior, venerant-s'hi una primitiva imatge de talla representant la Verge, trobada, segons es diu, en una propera cova sota el cingle mateix. Forma municipi, essent el nucli més important de població el caseriu de Santa Eugènia del Congost, format d'una trentena de cases a la vora del riu.

De Tagamanent es baixa en 10 minuts a l'esmentat coll de Sant Martí, on es veuen els escampats enderrocs d'antiquíssima església o convent i en 5 minuts s'és a can Bellver. A poc es deixa a mà esquerra câ l'Agustí, i seguint la direcció E.-NE., als 20 minuts s'és a la punta de la Calma on comença el pla de La Llacuna, on es troba el camí que puja de Samalús. Seguint vers el N. generalment i deixant a dreta la font i Casa Nova del Vallit, en mitja hora més s'és al ras de Roques Blanques, culminant de l'alterós pla de la Calma.

. . . . . .

Per anar d'Aiguafreda a Tagamanent, pot seguir-se altre pintoresc camí que des de les cases de l'Avencó revolta seguint sempre la riera de la Llubina i sot del Purgatori, nascut sota el coll de Sant Martí al peu de dit turó, fent-se

bastant marrada. En canvi, per anar d'Aiguafreda al pla de la Calma directament, pot fer-se molta drecera seguint altre camí: el de La Mora, fins atravessar la riera de Picamena, prop son aiguabarreig amb la de Llubina i abans d'ajuntar-se amb la de la Baga, a cosa de 20 minuts d'Aiguafreda. Des d'aquí es va pujant vers la carena d'un contrafort muntanyós, seguint aquest en direcció E.-NE., tenint a mà esquerra els fondals de la dita riera de la Baga i a dreta els del sot de l'Infern, afluent de la de Llubina, arribant a assolir una altitud de més de 800 metres. A cosa de tres quarts d'hora, el camí revolta vers el S.-SE., pujant a la casa del Vallit en una mitja hora més de caminar, continuant encara la mateixa direcció cosa d'un quart per revoltar després vers Llevant durant uns 15 minuts, fins arribar dalt el pla de la Calma a l'enfront de la Casa Nova del Vallit i a la qual no s'ha d'anar sinó que trencant vers el NE., s'arriba a la mitja hora el ras de Roques Blanques, punt culminant d'aquell important planell muntanyós, estrebació darrera de la serra montseyenca i partió d'aigües del Tordera i el Besós.

DE L'ESTACIÓ DE FIGARÓ A TAGAMANENT

(1 HORA, 30 MINUTS)

El Figaró és un poblet de molt pintoresc aspecte, situat a tall de pessebre a la vora esquerra del Congost, tenint ses cases esgraonades per la costa, a una altitud aproximada de 300 metres sobre el nivell del mar, formant junt amb Vallcàrcara part del municipi de Montmany. Té una petita església parroquial i estació de ferrocarril en la via de Sant Joan, a 42 quilòmetres de la capital. Modernament s'hi han edificat nombroses torres i xalets, fent-ne lloc d'estiueig, per sos bells encontorns i sa proximitat de les serres del Montseny i de Berti, llocs d'agradoses excursions. De l'extrem Nord del poble, es segueix per la carretera fins a trobar a mà dreta la riera de Vallcàrcara, a pocs minuts de distància. Per la vora esquerra d'aquesta va pujant-se cosa de mitja hora, passant llavors a la vessant contrària per pujar en cosa de mig quart a l'església i cementiri de Vallcàrcara, propera a altra casa, deixant enrera aquella pintoresca fondalada. A

cosa d'uns 10 minuts es passa per la Rectoria, i trencant vers el N., als 5 minuts s'és a can Puig on deixant a la dreta can Grau i el fondal de Garob es revolta vers el NO., passant als 20 minuts per can Coll, que queda a l'esquerra, i en altre tant i vers el N.-NE., al peu del turó de Tagamanent, el qual s'assoleix als pocs minuts, pel dret o bé pot revoltar-se cap el coll de Sant Martí

. . . . . .

Altre camí un xic més dret és seguir per la carretera fins trobar passada la riera de Vallcàrcara, un corriol a mà dreta, que en cosa d'un quart puja a can Pere Torn, qual nom és de veure en el llindar de son portal. Seguint el mateix corriol, en altre quart es va a la font del Bosc, tenint a mà esquerra el fondal de Santa Eugènia i poc després el de l'Artiga que s'ha de passar, pujant fins prop can Vilardebó en cosa d'altre quart, quedant la casa a l'esquerra, des de la qual tombant vers llevant en uns 10 minuts s'és a can Solà i en altre tant a can Rubiols al peu de la cinglatera de Tagamanent, la qual pot escalar-se pel dret o vers el collet i font de Sant Martí, abans esmentat, si és que vol seguir-se mellor camí

DE LA GARRIGA A SAMALÚS I PLA DE LA CALMA

(3 HORES 30 MINUTS)

La Garriga és una bonica població d'uns 1,500 habitants situada a la vora esquerra del riu Congost i a una altitud d'uns 250 metres sobre el nivell del mar. És notable per les seves aigües medicinals i és dels llocs d'estiueig favorescuts dels barcelonins. En sa part vella es troben vestigis de la civilització romana i altres èpoques; i en son terme es troba el cèlebre bosc d'en Tarrès, l'ermita de la Mare de Déu del Camí i l'església de la Doma, dalt d'un serradet a l'altra banda del riu. La seva església parroquial és de grans dimensions i façana barroca. En l'extrem S. de la població es creuen les carreteres de Barcelona a Vic i de Llinàs a Sant Feliu de Codines. Té estació de ferrocarril en la via de Sant Joan a 38 quilòmetres de la capital.

Sortint per aquella darrera carretera en la direcció general NE. i seguint-la durant uns tres quilòmetres es va en poc més de mitja hora

al petit poble de Samalús, continuant la carretera cap a Cànoves, que junt amb aquell formen un sol municipi.

Samalús està situat a la vora dreta de la petita riera del seu nom formada principalment per l'aiguabarreig dels torrents de Font Savall i Sant Genís, d'escàs recorregut, a uns 325 metres sobre el nivell del mar i al S. i poca distància de les runes d'antic castell senyorial. Té una interessant església parroquial d'estil romànic, de volta de canó primitiva, amb grans aditaments d'èpoques posteriors.

Es surt de Samalús en direcció N.-NO. vers el Castell enrunat i a la mitja hora es voreja el turó de la Magdalena per son vessant llevantí, arribant a cosa d'un quart a coll de Carpis a uns 700 metres d'altitud i a la mitja horeta s'és al coll de la Batalla a més de 800 metres altitud i lloc d'encreuament de camins: a esquerra el que puja del Figaró per Sant Cristòfol; a dreta el que ve de la riera de Vallfornés en l'indret de ca l'Albinyana. Seguint pel del NE. es va faldejant el cim del Mojó que arriba ja als 900 metres d'altitud deixant-lo enrera a cosa d'un quart de caminar, tot continuant per aquella carena, en direcció quasi N. A la mitja hora més s'és al coll de la Creu, pujant després altra volta cap als vessants del

turó de Munner entre les rieres de Vallfornés i de les Nogueres, des del qual es baixa a altre collet, a cosa d'un quart de distància. Pujant i baixant per trencat terrer, al quart més s'arriba al collet de la Punta de la Calma començament del pla de la Llacuna. Atravessant aquest en direcció NE. en cosa de 15 minuts s'és a la casa nova i font del Vallit a uns 15 minuts més del ras de Roques Blanques, culminant de tot l'extens pla de la Calma.

DE CARDEDEU A CANOVES I PLA DE LA CALMA

(4 HORES 30 MINUTS)

Cardedeu és una vila d'uns 900 habitants, situada a la vora esquerra de la riera de Vallfornés, que allí pren el seu nom, a uns 200 metres d'altitud hipsomètrica. La població és d'antic origen no guardant emprò res de notable; és d'aspecte agradós, força modernitzat. En les afores hi ha una bonica creu de terme, d'estil gòtic. Té estació de ferrocarril en la via de M. Z. A. a 36'600 quilòmetres de nostra ciutat i les carreteres de Granollers a Breda i

la de Cànoves. Seguint aquesta darrera en direcció N. tot passant per la vora esquerra de dita riera es va a trobar la de Sant Llorenç a Llinàs la qual continua vers el NO. atravessant la riera de Cànoves i arribant a dit poble distant en total poc més de 8 quilòmetres.

Cànoves és un poblet d'escasses cases i una església parroquial d'estil romànic, situat a uns 300 metres d'altitud sobre el nivell del mar a la vora esquerra de la riera del seu nom o de Vallfornés nascuda o formada de la afluència de diferentes torrenteres que davallen dels alts vessants del pla de la Calma.

Sortint de Cànoves en direcció N. es segueix per les vores mateixes de dita riera que no s'han pas d'abandonar durant quasi tot el camí que l'atravessa diferentes vegades. A la mitja hora llarga es passa per ca l'Esmolet, després d'haver deixat can Congost i can Ric; y en altre tant s'és a can Pairana atravessant un torrent que ve de mà dreta del turó de Coll Tascó sota del de Vallestrins. Als 10 minuts i pujant sempre, s'arriba a ca l'Albinyana i a la mitja hora més s'és a la clotada o fondal de Vallfornés després d'haver atravessat novament la riera i varis afluents de sa vora esquerra. A cosa d'un quart es deixa a dreta la pagesia o casal de Vallfornés entre les dues torrenteres

que davallen dels turons de Sui i Roques Roges i continuant per les vores de la riera que segueix la direcció NO. en cosa de mitja horeta es puja al collet de la Punta de la Calma al començ del pla de la Llacuna des del qual en 10 minuts i vers el NE. es va a la font i casa nova del Vallit, a més de 1,000 metres d'altitud i en ple Pla de la Calma.

També pot fer-se l'ascenció, pujant d'alt la casa de Vallfornés i guanyar la serra vers el N. després d'atravessada veïna torrentera fins a la casa nova de Vallfornés a uns tres quarts de distància situada en el Pla de la Calma i no llunyana de la casa nova del Vallit abans esmentada, distant cosa d'un quart del ras de Roques Blanques.

DE LLINÀS A VILAMAJOR I PLA DE LA CALMA

(4 HORES 30 MINUTS)

Llinàs del Vallès es un poble de prop d'un miler d'habitants situat a uns 175 metres d'altitud, en la vora dreta del riu Mogent, creuantlo de N. a S. la riera del seu nom coneguda també amb els de riera Giola o de Brugueres.

La població té una església dedicada a Santa Maria; un típic casal del segle XVI dit el Castell i un parell de creus de terme a no llarga distància. Hi passa la carretera de Granollers a Breda i la de Llinàs a Sant Llorenç; tenint estació de ferrocarril en la via de M. Z. A. a 41 quilòmetres de nostra ciutat. Sortint per la carretera darrerament esmentada en sa direcció N. i NO. i atravessada la riera de Vilamajor, als 5 quilòmetres s'arriba al poble de Sant Antoni de Vilanova de Vilamajor format de menys de dues centes cases.

Vilanova de Vilamajor es troba entre la riera del seu nom i la de Vallserena, a uns 250 metres sobre el nivell del mar. Té una petita església parroquial i servei de carruatges amb Llinàs. La carretera va vers Cànoves en direcció quasi a ponent amb una branca o ramal vers el NO. que als 2 quilòmetres i passant properament a l'ermita de Sant Llei arriba fins al poble de

Sant Pere de Vilamajor, a la dreta de la riera i a una altitud d'uns 320 metres sobre el nivell del mar, en un petit pla de bell aspecte i format d'un agrupament de cases conegut també amb el nom de La Força. La seva església parroquial té una esvelta i quadrada torre campanar d'estil romànic ben notable.

Sortint del poble vers el N. i per la vora dreta de la riera es va pujant suaument i als 25 minuts s'arriba a can Panxa, deixant als pocs minuts can Gras de Vall i can Gras de Munt, deixant a dreta la riera per pujar vers el NO. a can Patirem a uns 25 minuts més de distància. Des d'aquí i deixant també a la dreta el corral de can Perera es va pujant pels vessants de la serra de Vallestrins o Palestrins que s'ha d'atravessar de cap a cap durant cosa d'una hora i passant pels collets de Lliota, del Tascó i de Vallestrins, a uns 860 metres d'altitud, des del qual pot pujar-se vers el N. cap al turó del seu nom, si bé es millor retombar vers llevant fins a la casa de las Planes del Cortés, propera a una font, i des de la qual en direcció N. i en cosa de 10 minuts s'és al coll de Pi Novell, sobre el petit turó d'aquest nom. Des d'aquest collet es revolta vers el NO. per sota el vessant meridional del turó de Vallestrins, al qual no cal pujar, i a cosa d'altre quart es guanya la carena de la serra prop el turó d'en Cuc, seguint després vers el turó i pla de Sui fins arribar a la mitja hora aproximadament al turó de Roques Roiges que s'aixeca fins a la vora de 1,300 metres d'altitud i des del qual en un quart llarg es baixa al Pla de la Calma en el ras de Roques Blanques.

DE PALAUTORDERA AL PLA DE LA CALMA

(4 HORES 40 MINUTS)

De l'estació de Palautordera al poble de Santa Maria de Palautordera s'hi conten uns tres quarts d'hora de bona carretera, seguint la qual en altre quart s'arriba al poble de Sant Esteve de Palautordera ,als 5 minuts més es passa pel carrer d'Amunt i a cosa d'altre quart es deixa a dreta l'ermita de Santa Margarita. Als 10 minuts més es deixa la carretera a mà dreta i es va per bon camí a la finca dita El Castell a la vora esquerra de la riera de Vallmanya. Aquí s'emprèn la pujada per un viarany que guanya la carena i seguint-la vers el NO. cosa de 40 minuts fins sobre la casa de Vallmanya que queda a l'esquerra sota el serrat i al peu d'una torrentera, estant a uns 625 metres sobre el nivell del mar. Aquí hi han dos camins a seguir: un vers ponent que va de dret a can Terrés i al coll de Sant Elies en cosa de tres quarts, obert sota el petit turó en el qual a una altitud de 850 metres es troba edificada l'ermita que li dóna nom. Des d'a-

quest coll, lloc de convergència de camins, es puja en un quart i direcció NO. a la font de les Planes d'en Cortés i en 10 minuts més a la casa de dit nom, des de la qual en altre quart s'és al collet de Pi Novell. L'altre camí puja des de Vallmanya vers el NO. cap a l'església de *Santa Susagna*, parròquia rural que no té res de particular, trobant-se a uns 750 metres d'altitud. El poble està format de cases i pagesies escampades ací i allà per la seva rodalia. Del peu de l'església pot baixar-se a can Rovira i al collet de Sant Elies en uns 40 minuts; o bé pot seguir-se vers ponent cap als colls del Pou d'En Bessa i de Pi Novell abans esmentat. Des d'aquest darrer coll i per perdedor viarany es puja al turó de Vallestrins, al cim del qual no cal arribar, sinó que deixant-lo a dreta es guanya la carena als 25 minuts en el collet del Roure Tallat, sota el puig de Sui i el turó d'en Cuc, els quals separa. Seguint vers el pla de Sui en menys de mitja hora s'és a Roques Roiges, des d'on per sota el collet de la Ventosa es baixa en un quart a Roques Blanques al bell mig del Pla de la Calma.

DEL POBLE DE MONTSENY AL PLA DE LA CALMA

(2 HORES 40 MINUTS)

El poble de Montseny dista unes tres hores de l'estació de Palautordera en la via del ferrocarril de M. Z. A. Del peu de l'església de dit poble es baixa en direcció a ponent cap al Tordera passant per can Vancells entre altres cases més properes. Remuntant un xic el riu se l'atravessa a la mitja hora prop de la casa del Pont, en amunt del seu aiguabarreig amb la riera de la Bascona. Per la vora esquerra de la mateixa i seguint un viarany de bastanta pendent que passa per terrer emboscat, es va pujant durant altre mitja hora fins a can Mulà de Baix tenint a mà dreta la clotada del Torrentó, passada la qual s'arriba a can Mulà de Dalt a altra mitja hora de distància, la qual es troba ja als 800 metres d'altitud hipsomètrica.

Aquí la pujada esdevé més forta i el terrer més accidentat, revoltant vers les vessants de

Puig Nauran a més de 1,000 metres d'altitud i arribant en cosa de tres quarts d'hora al collet de la Ventosa, sota el serrat de la Creu i en la carena que va vers Roques Roges.

Seguint la mateixa direcció O. s'entra de seguida al Pla de la Calma part en amunt de la casa nova de Vallfornés i prop el planell dels Tremols, des d'on en cosa d'un quart s'és al ras de Roques Blanques, punt culminant del mentat Pla de la Calma, a uns 1,250 metres sobre el nivell del mar.

INDEX TOPONÍMIC

En aquest index consten tots els noms topogràfics compresos dins de la regió del Montseny i esmentats en aquesta obreta. Els números indiquen la plana en la qual es parla o descriu cada lloc amb més extensió, evitant així inútils referències i repeticions.

Abella, L', poble, 84.
Agudes, turó de les, 26.
Aiguafreda, poble, 84.
Aire, coll, 40.
Amargosa, font, 87.
Arbúcies, vila, 53.
Arenys, turó d', 64.
Arola, L', santuari, 31.
Artiga, fondal, 91.
Ascot, font de l', 82.
Ases, font dels, 47.
Auletó, torrent de l', 18.
Avençó, L', torrent, 84.

Baga, torrent de la, 83.
Basau, pla de, 85.
Bascona, riera de la, 18.
Basses, coll ces, 25.
Batalla, coll de la, 93.
Baus, riera de les, 15.
Bimanés, riera de, 64.
Bosc, font del, 91.
Breda, vila, 44.
Breta, torrentera de, 56.
Briançó, font del, 61.
Brugueres, riera de, 96.
Brull, El, poble, 77.
Buc de Riol, coll de, 71.

Calma, pla de la, 83.
Camp de Cinc Sous, coll, 78.
Campins, poble, 31.
Canals, riera de les, 20.
Cànoves, poble, 95.
Capellans, font dels, 78.
Cardedeu, vila, 94.

Carpís, coll de, 93.
Castanya, La, església, 23.
Castellar, coll de, 50.
Ciuret, riera de, 20.
Coma Fosca, torrentera de, 49.
Congost, riu, 84.
Cornera, esqueis de la, 63.
Costa, La, poble, 21.
Costa d'en Malla, coll de la, 58.
Creu, coll de la, 93.
Cuc, turó d'en, 98.

Espinal, pla del, 61.
Esqueis, turó dels, 77.

Farreres, coll de ces, 66.
Feixa Llarga, serrat de la, 51.
Figaró, El, poble, 90.
Figueres, coll de ces, 43.
Fogàs de Montclús poble, 36.
Fogueres, pla de, 46.
Font Martina, torrent, 29.
Font de Cots, coll de, 46.
Font Savall, torrent de, 93.
Fontiques, Les, font, 56.
Formic, coll, 23.
Força, La, poble, 97.

Garob, fondal de, 91.
Garriga, La, poble, 92.
Gaserans, poble, 55.
Ginebrons, pla dels, 61.
Giola, riera, 96.
Grapissa, esqueis de la, 63.
Grions, poble, 52.
Gros, turó, 40.
Gualba, poble, 42.

Home, turó de l', 25.
Home Mort, coll de l', 74.
Hostalric, vila, 52.

Illa, torrent de câ l',43.
Infern, torrent de l', 89.

Janeta, font de la, 57.
Joan, coll de, 75.
Juncà, riera del, 15.

Llabrosa, coll, 46.
Llacuna, pla de la, 88.
Llinàs, vila, 96.
Lliota, coll, 98.
Llubina, riera de la, 89.

Magdalena, turó de la, 93.
Major, riera, 69.
Massanés, turó de, 64.
Matagalls, serra de, 74.
Mojó, turó de, 93.
Montllubà, turó de, 39.
Montseny, poble, 18.
Montsoriu, turó i castell de, 50.
Mora, La, església, 85.
Morou, turó de, 62.
Moscaroles, poble, 20.
Mosquera, esqueis de la, 63.
Munner, turó de, 94.

Navall, serra de, 18.
Nauran, puig, 101.
Negre, gorc, 43.
Nogueres, riera de les, 94.
Nogueretes, riera de, 46.

Oratori, torrentera de l', 81.
Orri, coll de l', 51.

Palau, riera de, 15.
Parany, coll, 74.
Partegàs, riera de, 31.
Pedreres, torrent de les.
Pi Novell, coll del, 98.
Picamena, riera de, 85.
Pinabet, turó de, 39.
Pla Pedrés, turó de, 39.
Planelles, serrat de, 86.
Planes del Cortés, font de les, 98.
Pola del Collet, coll de la, 24.
Pomereta, torrent de la, 78.
Pont Cremat, torrentera de, 58.
Portadores, coll ces, 74.
Pou d'en Bessa, coll de, 100.
Prat, font del, 59.
Pregon, coll, 74.
Profit, font del, 32.
Puig-Agut, turó de, 87.
Puig-Ponent, turó de, 87.
Puigventós, coll de. 86.
Purgatori, torrent del, 88.

Rapiaix, rierra de, 49.
Remei, ermita del, 16.
Riells, poble, 47.
Ritronyes, torrent de, 17.
Riu Gros, fondal de, 71.
Robisol, riera, 16.
Roc, font d'en, 59.
Roca de la Cambra, pla de la, 66.
Roques Blanques, pla de, 83.
Roques Roges, turó de, 83.
Roure Tallat, coll del, 100.
Rubilà, esqueis de, 27.

Saba, pla de, 46.
Sa-bena, coll, 75.
Samalús, poble, 93.
Sant Andreu de la Castanya, font, 23.
Sant Celoni, vila, 30.
Sant Climent, coll de, 59.
Sant Elies, ermita, 99.
Sant Esteve de Palautordera, poble, 16.
Sant Genís, torrent, 93.
Sant Llei, ermita, 97.
Sant Llop de Vilabrea, poblet, 47.
Sant Marçal, santuari, 27.
Sant Martí, coll, 87.
Sant Martí, ermita, 24.
Sant Miquel dels Barretors, ermita, 82.
Sant Miquel dels Sants, cova, 78.

Sant Pere de Vilamajor, poble. 97.
Sant Segimon, santuari, 78.
Santa Eugenia, fondal, 91.
Santa Elena, coll de, 39.
Santa Fe, santuari, 32.
Santa Magdalena, ermita, 20.
Santa Margarida, ermita, 16.
Santa Maria de Palautordera, poble, 15.
Santa Susagna, poble, 100.
Sarrovira, serra de, 46.
Seva, poble, 77.
Sui, turó de, 96.

Tagamanent, turó i església, 87.
Talavera, coll de, 51.
Tascó, coll de, 95.
Te, coll de, 64.
Teula, font de la, 62.
Terressos, coll de, 47.
Tordera, riu, 27.
Torra de la Mora, turó de la, 56.
Tremols, planell dels, 102.
Tres Bisbats, serrat dels, 28.
Tres Creus, collet de les, 78.

Vallcàrcara, riera i església, 90.
Vallestrins, serra de, 98.
Vallfornés, riera de, 95.
Vallit, font del, 94.
Vallmanya, riera, 17.
Vallserena, riera de, 97.
Vent, coll del, 60.
Ventosa, coll de la, 54.
Viladrau, poble, 70.
Vilamajor, riera, 97.
Vilanova, riera, 66.
Vilanova de Vilamajor, poble, 97.
Vilaseca, torrentera de, 49.

Xica, riera, 26.
Xica, riera, 46.

TAULA GENERAL

Pàgs.

El Montseny 5

ITINERARIS:

De l'estació de Palautordera al poble de Montseny. 15
De Santa Maria de Palautordera a Moscaroles, La Costa i Montseny. 19
Del poble de Montseny a La Castanya i coll Formic. 22
Del poble de Montseny als turons de l'Home i les Agudes. 24
Del poble de Montseny a Sant Marçal. . . . 26
Del poble de Montseny a Santa Fe 28
De Sant Celoni a Campins i Santa Fe 30
De Sant Celoni a Moscaroles i Santa Fe . . . 34
De Moscaroles a Fogàs de Montclús i Santa Fe. 36
De Campins a Fogàs i turons de l'Home i les Agudes. 38
De Fogàs de Montclús a La Costa i Montseny. 40
De l'estació de Gualba a Santa Fe 42
De Breda a Riells i Santa Fe 44
De Breda a Montsoriu i Santa Fe 49

Pàgs.

D'Hostalric a Arbúcies i Santa Fe. 52
D'Hostalric a Montsoriu i Riells 55
D'Arbúcies a Montsoriu. 57
De Santa Fe als turons de l'Home i les Agudes. 59
De Santa Fe al turó de Morou. 62
De Santa Fe al turó d'Arenys 63
De Santa Fe a Sant Marçal. 65
D'Arbúcies a Sant Marçal 67
De l'estació de Balanyà a Viladrau i Sant Marçal. 69
De Sant Marçal a les Agudes. 72
De Sant Marçal a Matagalls 73
De Viladrau a Matagalls. 75
De l'estació de Balenyà al Brull i Sant Segimon. 76
Del Brull a Matagalls. 79
De Viladrau a Sant Segimon i Matagalls. . . 80
Del Brull al Pla de la Calma 82
D'Aiguafreda a La Mora i Pla de la Calma . . 84
D'Aiguafreda a Tagamanent i Pla de la Calma. 86
De l'estació del Figaró a Tagamanent 90
De La Garriga a Samalús i Pla de la Calma. . 92
De Cardedeu a Cànoves i pla de la Calma . . 94
De Llinàs a Vilamajor i pla de la Calma . . . 96
De Palautordera al pla de la Calma. 99
Del poble de Montseny al pla de la Calma . . 101
Index toponímic. 103
Taula general 107

VIC
S. Julia de Vilatorta
Calldetenas
Coll de Portell
Coll de Romagats
Sta. Eugenia
Vilalleons
Malla
Puiglagulla
Tarradell
Tona
Sevi
Palacio
Figueroles
Sobrevia
Balenya
Hostalets
Brull
Casademunt
Serra Bardina
Centelles
Sant Quirze
Aiguafreda
Tagamanent
Vallcanera
Figaro
Montmany
Puiggraciós
La Garriga
La Ametlla
La Roca
Granollers
Franquesas
Cardedeu
Llinas
Mogent
Riu
Tona
Ter
Mogent
Riu Korá
Mataró
Vilassermort
Espinelves
Coll de Rabell
VILADRAU
Coll de Bac
Pla de la Creu
Pla de les Arenas
S. HILARI
Sta. COLOMA de Farnes
Joanet
S. Pere Cercada
Esparra
ARBUCIES
Llors
Marcal
La Castanya
Montseny
Tona
Riu de la Riera
Riu Ter
Riu Tordera
Riu Congost
Riu Mogent
Riu Korá

DP
302
.M64
C4

Whitehill
IMS

Centre Excursionista de
Catalunya.
El Montseny :

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA

3 Pts